

Yeni Medya Çalışmaları III. Ulusal Kongre

(9-10 Mart 2017, Ankara)

Gülüm Şener

İstanbul Arel Üniversitesi
gulumsener@gmail.com

Zeynep Özarlan

Nişantaşı Üniversitesi
zeynep.ozarlan@gmail.com

Sunuş

Yeni Medya Çalışmaları III. Ulusal Kongre 9-10 Mart 2017 tarihlerinde Ankara'da CerModern'de gerçekleştirildi. Kongre'nin açılış konuşmasını Alternatif Bilişim Derneği Kongre Düzenleme Kurulu adına Prof. Dr. Mutlu Binark yaptı. Binark, Yeni Medya Çalışmaları I. Ulusal Kongre'nin 2013'te Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi işbirliği ile kuram, yöntem, uygulama ve siyaset temalarıyla, Yeni Medya Çalışmaları II. Ulusal Kongre'nin 2015'te Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi işbirliği ile yeni medya okuryazarlığı temasıyla gerçekleştirildiğini belirtti. Bu Kongre'nin ise hak odaklı yeni medya temasına odaklandığını vurguladı. Bu yıl, kongrenin daha önceden yapılan planlamaya göre Mersin Üniversitesi ile işbirliği içerisinde yapılmasının planlandığını ancak bir süre sonra çeşitli nedenlerle Mersin Üniversitesi Rektörlüğü'nün protokolü iptal ettiğini ifade etti. Bu nedenle de bu kongrenin bir üniversite desteği olmadan bağımsız bir şekilde Alternatif Bilişim Derneği'nin itici gücüyle yapılabilen olmasının önemine değindi. Düzen-

<http://ilefdergisi.org/2017/4/2/>

leme Kurulu'nun, her yerin akademi olduğunu kanıtlamak için kongreyi gerçekleştirme mücadelesini anlattı. Binark, hak odaklı yeni medya teması belirlendikten sonra, kongre özelinde, akademide ve İnternet ortamında pek çok hak ihlalinin yaşandığını ve halen yaşanmakta olduğunu vurguladı. Artık gündelik hayatımızın bir parçası haline gelen tüm bu sorunların kongrede sunulacak olan bildirimlerin de sorunsal haline geldiğini ve bildirimler aracılığıyla bu sorunlara çözüm önerileri sunulacağını da dile getirdi. Farklı temalardaki atölye ve oturum başlıklarına değinen Binark, 2016 yılında kaybettiğimiz ve bilim kurulu üyelerinden Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi değerli hocamız Prof. Dr. Mehmet Yüksel anısına "İletişim Hakkı ve Dijital Haklar" başlıklı özel bir oturum düzenlendiğini de ekledi. Ayrıca, kongre sonucu derlenecek kitabın, İstanbul Bilgi ve Yeditepe Üniversitelerinde dersler veren, birçok sivil toplum örgütüne ve sivil inisiyatiflere öncülük eden, Alternatif Bilişim Derneği Onursal Üyesi Dr. Özgür Uçkan anısına ithaf edileceğini de belirtti. Özgür ve İnternet sözcüklerinin birbirinden ayrılmaması için inandına ve özlemle mücadeleye devam edileceğini bildirdi.

Davetli Konuşmacı: Prof. Dr. Nilüfer Timisi

Timisi, Türkiye'de içinde bulunduğumuz durumun haklar meselesini konuşmayı giderek zorlaştırdığını, bu anlamda da bu kongrenin hak odaklılık üzerine kamusal akıl oluşturmaya önemli bir katkı sunacağını belirterek konuşmasına başladı. Hakları elinden alınan gazetecilerin ve akademisyenlerin yanında olduğumuzu, bu temayı konuşmanın herkese güç verdiğini ve gelecek günlerin daha güzel olacağına dair umudumuzu arttırdığını vurguladı. Hak odaklı İnternet'ten önce, 1970'lerde hak odaklı gazeteciliğin tartışıldığını, 2010'da Bağımsız İletişim Ağı ile ve sonrasında Bilgi Üniversitesi çatısı altında, hak odaklı olduğunu iddia eden liberal medyanın bazılarını nasıl görünmez bıraktığının, hak ihlallerinin, yani kısacası hak odaklı gazeteciliğin tartışıldığını anlattı. 1960'lardan bu yana sosyal bilimlerde bir kriz yaşandığına dikkat çeken Timisi, birlikte yaşayan insanların geleceği için araması gereken iyiden, çıkarların aranmasına yönelik bir değer kaybına yönelik, yani siyasetin niteliğini değiştiren temel bir krize değindi. Siyasetin ve ekonominin krizlerine rağmen kapitalizmin her zaman krizlerden çıkmayı başardığını da ekledi. Bu krizlere ek olarak kitle iletişim araçlarının da krizleri olduğuna, dördüncü kuvvet medya fikrinin 20. yüzyılda tek kuvvet olmaya doğru gittiğine, kitle iletişim araçlarının bir mücadele alanı olsa bile içinde bulunduğu krizin kitle iletişimin okurla olan ilişkisini kısıtladığına, kısacası siyaset ve kitle iletişimde ciddi bir temsiliyet krizinin yaşanmakta oluşuna vurgu yaptı.

Hak haberciliğinin ayrımcılıkla mücadelesine değinen Timisi, hak haberciliğinin görünmez olanı görünür hale getirmek gibi bir amacı olduğunu, mağdur olanların mağduriyetlerini ifade etmelerine imkân tanımak ve bu çerçevede gazeteciliği de yeniden kurmak gerektiğini ve madun ve mağdurdan yana tavır almanın önemini vurguladı. Timisi, yeni medya ile birlikte hakların neler olduğu, haberci, üretici, yazar vb. hak haberciliğinin temel kurucu unsurları üzerine yeni baştan düşünmeye başladığımızı ifade etti. Carlo Ginzburg'un *Peynir ve Kurtlar* kitabında anlattığı öyküde inanç kavramının nasıl ahlaka indirildiğine işaret etti. Levinas'ın etiğinin de benzer bir yapıda olduğuna, "komşu ile birlikte var olma" "ben kendimi öteki ile birlikte tahayyül ettiğimde, ötekinin yüzünde varım ben aslında" dediğine dikkat çekti. H. Arendt ile birlikte, sorumluluk ve komşu meselesini tekrar düşünmemiz gerektiğini, bütün bu tekno-toplumsallığın içerisinde komşu nerede sorusunun önemli olduğunu, öteki ile birlikte var olmanın, birlikte oluşun önemini vurguladı. Sosyal medyada ötekilerle bir arada olduğumuzu, eğer İnternet bir kakafo niyse, sosyal medyada ötekinin de komşunun da yanımızda var olduğu bir ortam olduğuna, kısacası sosyal medyanın hegemonik bir mücadele alanı olduğuna dikkat çekti.

I. Oturum: Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları I

İki oturumda gerçekleşen Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları'nın Yrd. Doç. Dr. Nevin Yıldız Tahincioğlu'nun moderatörlüğünde gerçekleştirilen ilk oturumunda yeni medya bağlamında toplumsal cinsiyet üzerine gerçekleştirilen araştırmaların sunumlarına yer verildi. Ali Gençoğlu, İsrail'deki Arap LGBTİ hareketlerinin Türkiye'deki Kürt LGBTİ bireyler için bir model oluşturup oluşturamayacağını tartışmaya açtığı sunumunda iki ülkedeki LGBTİ hareketlerinin yeni medya üzerinden hak mücadelelerine değindikten sonra karşılaştırmalı bir analiz yaptı. Etnik kimlik ve cinsel kimlikleriyle çifte maduniyet yaşayan Filistinli ve Kürt LGBTİ bireylerin, yaşadıkları toplum içerisinde de ataerkil kodlara ve homofobiye maruz kaldıklarını vurguladı. Filistinli LGBTİ bireylerin, bu olumsuzlukları aşmak için, 2000'lerin başından itibaren İsraili LGBTİ bireylerle müşterekler oluşturmaya, internet ve sosyal ağlar üzerinden çalışmalarını, kampanyalarını ve dayanışma kültürünü yaygınlaştırmaya başladıklarını söyledi. Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Ar. Gör. Aysel Yıldız, ev işlerinde çalışan gündelikçi kadınların akıllı cep telefonu kullanım pratiklerini ortaya koyduğu araştırmasının sonuçlarını paylaştı. Ankara'da yaşayan, 25-41 yaş arasında, ilkokul, lise veya önlisans mezunu, bazıı göçmen 10 gündelikçi kadınla derinlemesine görüşme yapan Yıldız;

kadınların genellikle ev sahibinden daha düşük marka telefon kullandıklarını, dijital okuryazarlıklarının düşük olduğunu, ailedeki cinsiyetçiliğin telefon kullanımlarına da yansındığını söyledi. Kadınların cep telefonlarında interneti sınırlı özellikleriyle kullandıklarını, Facebook dışında sosyal ağları kullanmadıkları (iki kişi Instagram da kullanıyor), Facebook'ta fotoğraf paylaşma ya da canlı yayın yapma gibi özellikleri bilmediklerini, telefonu sürekli bağlantıda olma isteği nedeniyle kapatmadıklarını, işverenleriyle mesaj ya da Whatsappla haberleştiklerini belirten Yıldız, cep telefonlarının fotoğraf galerisi bölümünde genellikle çocuklarının fotoğraflarını bulduklarını, burada da annelik rollerini sürdürdüklerini, cep telefonu şifrelerini eşlerinin hatta ailedeki herkesin bildiğini ekledi.

İstanbul Üniversitesi'nden Nil Çokluk Cömert ise yeni medya üzerinden kadınların siyasete katılımını değerlendirdiği sunumunda Türkiye ve İrlanda örnekleri üzerinden Femokrasi kavramını tartışmaya açtı. Türkiye'de KA.DER ve İrlanda'da WOMEN FOR ELECTIONS sivil toplum kuruluşlarının Facebook ve Twitter sayfalarını kullanım pratiklerini içerik analizi yöntemiyle inceleyen Cömert, her iki ülkede de sosyal ağların kadın hareketleri için önemli bir etkileşim alanı sağladığına dikkat çekti.

Tülay Yazıcı ve Deniz Aktin'in ortak çalışmasını sunan Yazıcı, "Kadın ve Çocuk Hakları İçin Yeni Medyadaki Mücadele: Twitter Örneği" başlıklı sunumda Türkiye'de kadın ve çocuk haklarının hukuksal çerçevesini çizip Türkiye'deki yasal düzenlemelere değindikten sonra TBMM'de kurulan "Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması Komisyon" tarafından kadın ve çocuk hakları konusunda hazırlanıp meclise sunulan raporun Twitter gündemine yansıma biçimlerini ele aldı. Raporun yayınlanmasının ardından birinci sırada yer alan #DevletTecavüz-cüyleEvlendiriyor etiketini içerik analiziyle inceleyen araştırmacıların bulgularında öne çıkanlar şunlardı: Raporun açıklanmasını takip eden ilk iki gün tweetler yoğun, ancak 3. günden sonra tweetlerde ciddi düşüş var, çift yönlü tweetler tüm tweetlerin % 72'sini oluşturuyor, orijinal tweetler ağırlıkta.

Oturumun son sunumunu "Yeni Medyada Nefret Söylemi: LGBT Bireylere Yönelik Nefret Söylemi İçeren İletilerin İnci Sözlük Üzerinden İncelenmesi" başlığıyla Kocaeli Üniversitesi'nden Zeynep Benan Dondurucu gerçekleştirdi. Yeni medyada nefret söyleminin yükselişine dikkat çeken ve bu olguyu LGBT bireyler özelinde inceleyen Dondurucu, İnci Sözlük'ün diğer çevrimiçi sözlüklerden eril, cinsiyetçi ve argo diliyle ayrıldığını belirtti. Araştırmacı, İnci Sözlük'te 15 Haziran 2015-15 Haziran 2016 arasında paylaşılan ve eşcin-

sel, gay, biseksüel, lezbiyen ve transeksüel başlıkları altında paylaşılan 103 iletiyi Van Dijk'in eleştirel söylem analizi tekniğiyle inceledi. Dondurucu, İnci Sözlük'te LGBT'lerle ilgili paylaşımları analiz ederken iki tür kategorizasyon kullandı: Hrant Dink Vakfı'nın Nefret Söylemi Projesi kapsamında geliştirilen nefret söylemi kategorizasyonu (Abartma / Yükleme / Çarpıtma, Küfür / Hakaret / Aşağılama, Düşmanlık / Savaş Söylemi, Doğal Kimlik Ögesini Nefret-Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma / Simgeleştirme) ile LGBT bireylere yönelik başlıca konuları belirlemek üzere konuya ilişkin özel bir kategorizasyon (Dini ve toplumsal açıdan cinsel bir sapkınlık unsuru olarak eşcinsellik, Tıbbi Açından Bir Hastalık Olarak Eşcinsellik, Hegemonik Erkeklik Açısından "erkeklik" Kimliğine Zarar Veren Bir Olgu Olarak Eşcinsellik, Mizah, Komedi ve Eğlence Unsuru Olarak Eşcinsellik). Dondurucu'nun bulguları arasında şunlar yer alıyor: İnci Sözlük'te LGBT'lerle ilgili paylaşımlarda en çok Abartma/Yükleme/Çarpıtma (28 ileti) ve Küfür/Hakaret/Aşağılama (25 ileti) yapılmaktadır. Doğal Kimlik Ögesini Nefret-Aşağılama Unsuru Olarak Kullanma/Simgeleştirme (11 ileti) üçüncü sırada gelmektedir. Eşcinsellerin toplumsal yapıyı bozduğu, dini açıdan sapkın, tıbbi açıdan hasta oldukları, tehdit olarak görüldükleri, lezbiyenliğin "eğlenceli" olduğu, lezbiyen kadınların bu durumdan kurtulmak için "gerçek erkeklerle" ihtiyaç duydukları, transseksüellerin muallak ve "değişik" oldukları, çoğunlukla seks işçiliğiyle bağdaştırıldıkları İnci Sözlük yazarlarının LGBT bireylere yönelik ürettiği eril söylemler arasında yer alıyor.

II. Oturum: Dijital Emek

Oturum Başkanı Prof. Dr. Funda Başaran, dijital kavramını sayısal olarak çevirdiğimizde çok anlamlı olmadığına dikkat çekti. Yeni medya ile birlikte ortaya çıkan yeni emek türlerini, kullanıcı emeğini de kapsayan dijital enformasyonu üreten bir emek sürecini, yeni medyayı ekonomi politik açıdan tartışmamıza olanak verecek son derece umutlu ve ciddi açılımları olan tartışmaları dinleyeceğimizi belirterek oturumu başlattı.

"İnternet Ortamında Dizi İzleme Pratikleri Ve Yayın Hakları" başlıklı bildirisinde Ayla Torun, İnternet ortamının TV izleme pratiklerini değiştirdiğini ve bu bağlamda kullanımlar doyumlar kuramını da yeniden tartışmak gerektiğini belirtti. C. Fuchs'un, izleyici metası kavramını reyting endüstrisi ile ilişkilendiren Torun, izleyiciler ve kullanıcılar arasında belirgin farklar olduğuna dikkat çekti. Kullanıcıların içerik üretimi yaptığını, içeriklerin dolaşıma girmesini sağladığını, yani bir faaliyette bulunduğunu ve İnternet kullanıcılarının her zaman izleme faaliyeti yaptığını buna karşın televizyon

izleyicilerinin sadece serbest zamanlarda televizyon izlediğini anlattı. Zaman gibi mekânın da esneklediğini ekledi. Araştırmasında Y kuşağının İnternet üzerinden dizi izlemesini inceleyen Torun, geleneksel medyanın ikamesinin yeni medya olduğuna değindi. İnternet üzerinden dizi izlemeyi; tekrar gösterim, yapımcıların hakları, yapımcılardan habersiz telifsiz gösterim, izleyici açısından ise izleyici metası kavramına odaklanarak ele alan Torun, ortaya çıkan hak kayıplarının tartışılmasına olanak verdi. Y kuşağına yönelik çevrimiçi anket yöntemiyle veri toplayarak, televizyondaki haftalık izleme reyting listesi oluşturup, 4 haftada en çok izlenen bölümleri saptadıktan sonra, Youtube'daki izleme verileri ile karşılaştırdığı çalışmasında, dizilerin İnternet üzerinden daha çok izlendiğini bulguladı. Televizyon izleme alışkanlıklarını değiştiren dijital platformlara odaklanan Torun, kablo TV, Digtürk, Dsmart, Tivibu gibi platformların web ve tablet uygulamalarından izlenebilen uygulamalarının alışkanlığı ilk değiştirenler olduğunu, sonra Turkcell TV Plus ile bu alışkanlığın değişmeye devam ettiğini söyledi. İnternet'i televizyon yayıncılığında kullanan ilk platformun Turkcell olduğuna değinerek, esas dönüşümü veren platformların ise web TV + Mobil Uygulama üyelikleri olduğunu belirtti. Örneğin kendine özgün içerik üretimi nedeniyle Netflix'in tek başına bir TV kanalı olduğunu ileri sürmenin mümkün olduğuna, aynı özellikteki Puhu TV ve Blu TV, mobil uygulamalarda Vodafone TV gibi platformlara değindi.

Torun, araştırması sonucunda şu bulgulara ulaştığını belirtti: Youtube üzerinden en çok izlenen diziler; *Diriliş Ertuğrul*, *İçerde* ve *Anne*'dir. İzleyicinin dizilerin televizyonda tekrarını izlemek yerine, İnternet'ten izlemeyi tercih ettiğini, ya da televizyon reytinglerinde 25. sırada olan *Paramparça* dizisinin İnternet izleme sıralamasında 3. olabildiği gözlemlenmiştir. Sonuç olarak izleme sıralaması İnternet ile birlikte değişmeye başlamıştır. Alexa'ya göre Dizipub en çok kullanılan platformdur. Hedef grup indeksine göre nüfusun %4'ü İnternet'ten dizi izlemektedir. 19-25 arası üniversite öğrencileri ile yapılan çevrimiçi ankete göre; %49'u 1 saatten az televizyon izlemektedir, ama dizileri İnternet'ten takip etmekte, %32 oranında ise yabancı dizi izlemektedir. Buna ek olarak, artık insanlar dijital servis sağlayıcılarda kaydet özelliğini kullanmakta, bir diziyi izlerken öbürünü kaydetmektedir. Yapımcılar, dizilerin tüm haklarını devrederek televizyon kanallarına satmaktadır. 5651 sayılı kanun, bu platformları servis sağlayıcı olarak kabul etmektedir, telifsiz yayımlandığında uyarma hakkı vardır. Sonuç olarak, Y kuşağının televizyon yerine daha çok İnternet üzerinden en çok da Youtube üzerinden dizi izlediği ortaya çıkmıştır. Torun, reyting sisteminin ve de reklamcılarının bu verilere göre yeniden şekilleneceğini öngörüsünde bulundu ve Türkiye'de telif haklarının geliştirilmesi gerektiğini savundu.

“Kullanıcı Emeginin Hak Gaspı: Maddi ve Gayri Maddi Emek Olarak “Selfie” Olgusu” başlıklı bildirisinde Berkay Buluş; selfie olgusunun endüstri için bir meta değeri taşıdığına dikkat çekti ve bu olguyu gayri maddi emek gücü kavramı çerçevesinde inceledi. Kültürel ve duygulanımsal bir işleve sahip olan bir otoportre olarak selfie’deki emeğin gayri maddi emek, kullanıcılar tarafından hiçbir maddi çıkar elde etmeksizin harcanan bir emek olduğuna değinen Buluş, selfie’yi kültürel gayri maddi emek olarak konumlandırdı. Dijital ekoloji içerisinde selfie’nin, katma değer birikim değeri taşıdığını, dijital ortamda paylaşım yapılarak kapitalist ekonomiye destek sağlandığını, kurum ve oluşumun da reklamının yapıldığını belirtti. Ayrıca selfie olgusunun küresel bir hal aldığını vurguladı. H. Jenkins’in yeni ve çeşitli kültürel pratikler üzerine verdiği örneklere değinen Buluş, izleyicilerin üretim sürecine katılıyor olması nedeniyle, selfie’nin bir meta olarak değerlendirilebileceğine, fiziksel varlığının ötesinde değişim değeri olan bir metaya dönüştüğüne dikkat çekti. Selfie olgusunun pazarda marka değeri de kazandığına, kitleselleşmenin bir ürünü olarak kültür endüstrinin de bir ürünü haline geldiğine, çekim mekânlarının çeşitliliği nedeniyle reklam ve pazar için de bir değer kazandığına işaret etti.

“Endüstri 4.0: Üretici Olarak Yeni Medya ve Mülkiyet Hakkı” başlıklı bildirisinde Tolga Tellan, endüstri devrimlerinin tarihini anlattı. 1. Endüstri Devrimi’nin 1784’te ilk mekanik dokuma, su ve buhar gücüyle çalışan mekanik üretim tesisleri ile başladığını, 1870’de 2. Endüstri Devrimi’nin Cincinatti kesimhanesinin elektrik gücüyle seri üretime ve iş bölümüne olanak veren ilk üretim hattını geliştirdiğini, 3. Endüstri Devrimi’nin 1969’da ileri otomasyon elektronik bilişim teknolojileri ile ilk programlanabilen topik kontrolör sayesinde yaşandığını ve son olarak 4. Endüstri Devriminin siber fizik tabanlı temeller üzerine yükseldiğini belirtti. Tüm bu devrimlere göre, kapitalizmin insana ihtiyacı yoktur. Tellan, Klaus Schwab’ın, Endüstri 4.0 platformunun ve TÜSİAD gibi kurum ya da kişilerin farklı Endüstri 4.0 tanımları olduğuna değindi. Alan Kay’a atıfla, geleceği tahmin etmenin en iyi yolunun, geleceği icat etmek olduğunu söyledi. Endüstri 4.0 tartışmasında tersine mühendislik, yaratıcı taklit, fikri mülkiyet gibi kavramlara da değindi. Tellan, nesnelerin İnternetinin, yapay zeka ve büyük veri üzerine inşa edildiğini belirterek, nesnelerin interneti ile, cisimlerin kendi kendilerine konuşmaya başlayacaklarına, yapay zeka yoluyla kendi kararlarını alabileceklerine vurgu yaptı. Büyük veri tartışmasında önemli olanın, yüksek miktarda verinin hangi algoritmalarla çözümlenebileceğine, analiz edileceğine karar vermek olduğunu ve 2035 yılına kadar olgunlaşması beklenen Endüstri 4.0’ı tanımlayan unsurların akıllı makineler ve büyük veri olduğunu ileri sürdü. Tellan, “Endüstri 4.0: Üretici

olarak yeni medya ve mülkiyet hakkı” olarak aşağıdaki karşıtlıklara odaklandı:

Onlar	x	biz
akıllı fabrika	x	yaratıcı atölye (Maker Spaces - FabLab)
algoritma	x	kod yazma
bulut bilişim (IaaS, PaaS, SaaS)	x	veriyi raporlamaksızın açık erişim
sanal gerçeklik, arttırılmış gerçeklik	x	algı birikimini sosyalleştirme

Bildirilerden sonra, oturum başkanı Prof. Dr. Funda Başaran, akademinin bilgi ürettiğine, geleceğe dair öngörülerde bulunmak gerektiğine, daha demokratik, daha özgür adımlar atılması için öngörüler oluşturmamızın ve akademinin dünyayı değiştirecek bilgiyi üretebilmesinin önemine değindi. 11. tezde savunulduğu gibi, yolun yürürken oluştuğuna ve yeni bir akademi yaratılacağına vurgu yaptı.

III. Oturum: Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları II

Oturum başkanı Dr. Gamze Göker, yeni medyanın bir mücadele alanı olarak düşünülmesi gerektiğini, yeni medyanın bizzatı bir mücadele nesnesi olarak değerlendirilmesinin önemsendiğini belirterek oturumu başlattı.

“Cinsel İstismar Olaylarına Twitter Üzerinden Verilen Tepkiler: #canseliçinsusma Örneği” başlıklı bildirisinde Duygu Dumanlı Kürkçü, kadına yönelik şiddetin ülkemizin önemli olgularından biri olduğunu belirtti ve kadına yönelik şiddetin tanımını verdi. Kürkçü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının verilerine değinerek, cinsel istismarın, Türk Ceza Kanununa göre Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar kapsamında değerlendirildiğini ifade etti. Çalışmasında sosyal medyanın, gündem oluşturma, hak ve adalet arama mecrası olarak nasıl kullanıldığını ortaya koymayı amaçladığını belirtti. İntihar eden Cansel için açılan *canseliçinsusma* hashtagini içerik analizi yöntemiyle inceleyen Kürkçü, araştırmasında 6286 tweet inceledi. Araştırma sonucunda, kullanıcıların diğerlerinin görüşlerini paylaşmayı tercih ettiğini, kullanıcı başına paylaşım miktarı arttıkça kullanıcı sayısının azaldığını, 31-41 arası paylaşım da bulunan sadece 3 kullanıcı olduğunu, kullanıcılardan 7873’ünün yurtiçinden paylaşım yaptığını, en çok İstanbul, Ankara ve İzmir’den paylaşım yapıldığını bulgularını paylaştı. İçerik analizinde 4 kategori oluşturan Kürkçü, durum bildirme kategorisinde, olayı diğer Twitter kullanıcılarına duyurmak amacıyla paylaşanları; ifşa etmek kategorisinde, tecavüzcü sapığı ifşa etmeyi hedefleyen tweetleri; tepki gösterme kategorisinde, tecavüzcünün değil

mağdurun utancından intihar ettiğine dikkat çeken tweetleri; nefret söylemi kategorisinde ise, tecavüze idam şart gibi konuları ele alan tweetleri inceledi. Sonuç olarak, kullanıcıların diğerlerinin görüşünü paylaştığını, kullanıcıların çoğunun kadın olduğunu yani yine tepkinin hemcinslerden geldiğini belirtti.

“Bir Aktivist Yeni Medya Projesi olarak ‘Benim Gizli Özgürlüğüm’ Hareketi: İranlı Kadınların Hak Mücadelesi” başlıklı bildirisinde Kübra Yüzüncüyıl; dijital aktivizmin tanımını yaparak, yeni medyanın alternatif politik alanlar yaratmadaki önemine odaklandı. İnternet araştırmalarında iyimser ve eleştirel olmak üzere iki farklı yaklaşım olduğunu belirtti. İyimser bakış açısına göre, İnternet insanları demokratik katılıma ve kamusal alana katılıma çağırmakta, aktivist örgütler eşik bekçilerine takılmadan aktivist örgütlenmelerini yapabilmekte, İnternet kamusal alanda toplumun tüm paydaşlarını kapsayan alternatif bir ortam sunmaktadır. Eleştirel bakış ise İnternet’e erişim konusunda eşitsizlik olduğuna dikkat çeker. Dijital teknolojiler geliştikçe aktivizm faaliyetlerinin de geliştiğini ileri süren Yüzüncüyıl, eleştirel fotoğrafların eleştirel yazılardan daha etkili olduğunu ve yeni toplumsal hareketlerin değişen taktikleri sıklıkla kullandığını belirtti. Kadına yönelik ayrımcı tutumlar konusunda mücadele eden örgütlerin de bu taktiklerden faydalandığına değindi. Yüzüncüyıl, İranlı kadınların da çevrimiçi aktivizm aracılığı ile mücadele ettiklerini söyledi. İran İslam Devleti’nin ortaya çıktığı 1979’dan beri mücadele ettiklerini, ancak çevrimiçi ortamların bu mücadeleye yeni bir boyut getirdiğini ileri sürdü. Bir İranlı gazetecinin 2014 yılında “Benim Gizli Özgürlüğüm” adlı çevrimiçi bir kampanya başlattığını, zorunlu başörtüsü uygulamasına karşı başlatılan bu kampanyada, kadınların başı açık fotoğraflarını paylaştıklarını hatırlatan Yüzüncüyıl, bunun “İranlı kadınların kaçamak özgürlüğü” olarak ifade edilebileceğini söyledi. Sivitandies ve Shah’ın (2011) modelini temel alarak, Twitter’ın “İranlı kadınların kaçamak özgürlüğünü” görünür kılma açısından etkili olduğu varsayımına dayanan araştırma, nitel ve nicel içerik çözümlemesi kullanmaktaydı. Kodlama cetvelleri oluşturulmuş, ancak Twitter etkileşimli bir ortam olduğu için ve veriler sürekli değiştiği için, veriler arşivlenip kayıt altına alınmıştı. Kodlama cetvelinde her kategorinin birbirini dışlamasına imkân verilmiş, önceden belirlenen kategorilerle nicel analiz yapılmıştı. “İranlı Kadınların Kaçamak Özgürlüğü” başlıklı kampanyanın resmi sayfasındaki mesaj konuları, mesaj iletmede başvurulan yollar ve mesajın biçimi incelenmişti. Ayrıca, 2016 dünya kadınlar satranç turnuvası için change.org üzerinden yapılan imza kampanyasındaki 1 Ekim 2016-4 Mart 2017 arasındaki veriler incelenmişti. Sonuç olarak “İranlı Kadınların Kaçamak Özgürlüğü” (İKKÖ) Twitter hesabı geniş çapta bir etki alanı yarat-

mış ancak gerçek dünyada bir özgürlük sürecini tetikleyememiştir. Bununla birlikte, Yüzüncüyıl'a göre; tüm baskılara rağmen bu oluşum İranlı kadınlar arasında çevrimiçi aktivist bir kültürün oluşabileceğini göstermektedir. İranlı kadınların yeni medya okuryazarlığının artması benzeri oluşum ve kültürlerin zenginleşmesine katkıda bulunacaktır.

“Sanaldan Sokağa; Kadınların Sosyal Mecralar Üzerinden Örgütlenme ve Dayanışma Pratiklerinin ‘Bacaklarını Topla, Yerimi İşgal Etme’ (2014) Kampanyası Üzerinden İncelenmesi” başlıklı bildirisinde Seda Aktaş, sunumunda hayatımızın tam ortasında yer alan toplu taşıma araçlarında bireysel tepki olarak başlayan ve sonra kolektif bir akım, kampanya haline dönüşen ‘Bacaklarını Topla, Yerimi İşgal Etme’ üzerine odaklandı. Aktaş, günümüzde birçok eylemin anaakım medyaya yansımadağına, çoğunlukla İnternet ortamlarında yürütüldüğüne dikkat çekti. Yeni toplumsal hareketlerdeki yeni kamusal alan ve yeni eylem ve söylem biçimlerine değinen Aktaş, ağlarda topluluk oluşumu modeli olarak genellikle Shirky modelinin kullanıldığını, araştırmasında da bu modelin kullanıldığını belirtti. Aktaş, kadın haklarına yönelik örgütlenmelerin yeni medya ile daha çok arttığını, önemli olanın bu örgütlenmelerin demokratik kazanımlara yol açıp açmaması olduğuna değindi. Kampanyada ilk başlarda “Yerimi işgal etme beni taciz etme” sticker’ının kullanıldığını ama çok yaygınlaşmadığını, onun yerine en çok “bacaklarını topla yerimi işgal etme” sticker’ının tercih edildiğini belirtti. Aktaş, Makro yeni kamusal alanlar, Computopia (Y. Masuda), Cosmopedia (P. Levy) ve Sanal Cemaatler (H. Reingold) kavramlarına değindi. Ağ örgütlenmelerini; ortak hedefler, sorun/çıkar paylaşımı, gönüllü/kendiliğinden, çok merkezli/ortak üretim, dikey değil yatay örgütlenme olarak konumlandırdı. Shirky modelini ve geleneksel hiyerarşik örgütlenme biçimlerini ele alan Aktaş, görsel, haber, link, metin olarak paylaşımları, yorumlar, eklemeler, içerik üretimi vb. olarak işbirliği ve ortak üretimi ve de kolektif eylemi inceledi. Başarılı grupların, vaat (ne için), araç (nasıl), anlaşma (kurallar) olmak üzere üçe ayrıldığını belirtti. Hepimizin ortak paylaşım ağlarına dâhil olduğunu, armağan ya da paylaşım ekonomisi gibi yeni topluluklar oluşturduğunu ileri sürdü. İstanbul Feminist Kolektif üzerinden yürüyen bu kampanyanın, artık Kolektif etkin olmadığı için 8 Mart Feminist Gece Yürüyüşü üzerinden yürüdüğünü belirtti. Aktaş, kampanyaya dâhil olan STK’larla yaptığı görüşmelerde aktif şekilde örgütlenen kadınların sanal ortamda da aktif şekilde örgütlenmeye devam ettiklerini ortaya koydu. Kolektif, stickerları toplu taşıma araçlarına ve sokağa yapıştırmış, ayrıca böyle oturan erkeklerin fotoğraflarını çekip paylaşarak kampanyayı sokaktan sanala, sanaldan sokağa aktarmıştır. Kampanya için hazırlanmış olan bir

metin yoktur; insanlar sticker'ı yapıştırıp bunu sosyal medyada paylaşmaya başladığında kampanyaya dönüştüğü için bir manifesto yazılmamıştır.

IV. Oturum: Gündelik Yaşam Pratikleri ve Kültürel Tüketim Alanları

Oturum Başkanı Yrd. Doç. Dr. İlker Özdemir, Gündelik Yaşam Pratikleri ve Kültürel Tüketim Alanlarının tartışılacağı oturumu başlattı.

“Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı ve Kişisel Verilerin Gizliliği Bağlamında Akıllı Telefon Uygulamaları Kullanım Pratikleri” başlıklı bildiriye Berkant Yılmaz ve Nurgül Soydaş; kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına değindiler. Akıllı telefon uygulamaları indirilirken talep edilen izinlerin incelendiği çalışmada, 3 erkek 3 kadın olmak üzere toplam 6 katılımcı ile görüşüldü. Günde en çok 10 saat akıllı telefon kullanan katılımcıların, Instagram, Facebook, Whatsapp, Twitter, Snapchat, Tumblr, Shazam, Wattpad uygulamalarına sahip olduğu bulguları. Katılımcılara göre, akıllı telefon dendiğinde akla gelen ilk üç şey; sosyal medya, güncellik ve anıdalık ve yaşam biçimidir. Katılımcıların en çok kullandığı uygulamalar; Instagram, Whatsapp, Twitter, Facebook, Snapchat'tir. Katılımcıların akıllı telefon kullanma amaçları; bilgi sahibi olmak, fotoğraf paylaşmak, arkadaşları ile iletişim kurmak ve onları takip etmek, boş vakit değerlendirmektir. Katılımcıların akıllı telefon uygulamalarını indirip kullanmalarında etkili olan faktörler; boş vakitlerinin çok olması, uygulamanın popüler olması ve meraktır. Yılmaz ve Soydaş, araştırmalarında şu sonuçlara ulaşmışlardır: Uygulamalar indirilirken talep edilen kişisel veriler konusunda katılımcılar çok bilgi sahibi değildir, kişiyi korumak veya takip etmek amacıyla bu verilerin talep edildiğine inanmaktadırlar. Katılımcılar bu verilerle takip edildiklerini düşünmektedirler, ancak bu medya ortamlarında var olmanın kişisel verilerin gizliliğinden daha değerli olduğunu ifade etmişlerdir.

“Yemek ve beden pratikleri ekseninde Katılımcı yurttaşlık habitusunun kurulması” başlıklı bildiriye Hürriyet Konyar, TÜBİTAK 3001 projesinin bulgularını paylaştı. Konyar, öncelikle liberal politikalar ve tüketici ilişkilerine değindi. Buna göre, liberal politikalarla birlikte bireysel tüketim ve tercihler önemli hale gelmiştir, birey seçme hakkına sahiptir, bu nedenle politik alanı etkileyeceğini düşünmektedir. Liberal politikalar tüketimi teşvik etmektedir, ayrıca toplumu demokratikleştireceği söylemini kullanırlar, tüketici ürünü satın almayarak boykot edebilir anlayışını da savunurlar. Tüketicinin kamusal yarar sağlayacağı ve politik olarak piyasayı etkileyerek politik bir güce sahip

olduğu görüşü savunulur. Konyar, bu konuyu etik açısından inceledi. Neo-liberal politikaların endüstriyel tarıma etkisi vb. konulara ek olarak, sağlıklı olmak ve sağlıklı tüketim vb. kamusal söyleminin öne çıkartıldığını belirtti. Etik tüketim alternatif tüketim pratikleri olarak ortaya çıkmakta ve yeni medya ile yaygınlaşmaktadır, ancak aktivist bir politika değildir, farklı bir politik anlayıştır, aktivistlikten bilinçli yurttaş olmaya doğru giden bir anlayış söz konusudur. Konyar'ın bulgularına göre, eğitilmiş meslek sahibi ve gelir düzeyi yüksek olan bireyler etik tüketim yapmaktadır. Yine aynı profildeki bireyler katılımcı yurttaşlık pratiklerine de sahiptir. Çünkü sağlıklı ve estetik bir beden tutkusu var ve hatta bu tutku biraz da fetişleşmiştir. Bu profildeki bireyler yaygın olarak yeni medya ortamlarını da kullanır. Orta sınıfın sağlıklı ve estetik bir beden kurma durumunu yeni medya ile harmanladığı gözlemlenmektedir. Bu habitusu kurma ise yeni medya ile gerçekleşmektedir. Konyar, Bourdieu açısından habitusu inceledi. Yeni medya ile birlikte bireylerin kendine ayrıcalıklı bir sınıf olarak kurduğu gözlemlenmektedir. Araştırmada İstanbul'da yaşayan 55 kişi ile derinlemesine görüşme yapılır ve gıda satın alma pratikleri, pişirme, boş zaman pratikleri incelenir. Birçok pratik olmasına rağmen en sık tekrarlanan pratikler incelendi. Araştırma sonucunda, yeni medya kullanım pratiklerinin arttığı, gıda satın alma pratiklerinde internetten satın almaya yönelim olduğu bulgulandı. Satın alınan gıda ile ilgili bilgilendirme pratikleri, ve popüler kişileri takip etmenin yoğunlaştığı gözlemlendi. Dışarda yemek yemenin bir boş zaman aktivitesi olarak değerlendirildiği, yemek mekânlarının araştırıldığı, Whatsapp gruplarında sosyal sermayenin geliştirildiği, evde misafir ağırlama gibi kültürel sermayenin yavaş yavaş terk edildiği, yemek etkinliklerine katılma alışkanlıklarının yeni medya üzerinden yapıldığı ortaya kondu. Sonuç olarak katılımcı yurttaşlık habitusunun eğitilmiş orta sınıf bireyi araştırarak bilgi edinmektedir ve sosyal medya sayesinde de sosyal sermayesini kurmaktadır, yeni medya sayesinde sivil toplum kuruluşlarını izlemektedir ve aktivizm yapmaktadır, sosyal medya aracılığıyla kendi çevresiyle paylaşmakta, yeni medya ve sosyal medya ile kültürel sermaye biriktirmektedir. Kendisini mobil haline getiren yeni medya sayesinde piyasa karşısında alternatif pratikler geliştirmektedir.

“Sosyal Medya ile Veda Edenler: İntihar Öncesinde Sosyal Medya Dolayımıyla Yapılan Paylaşımların Analizi” başlıklı bildiri Özge Cengiz ve Can Cengiz; üzerine çok fazla araştırma yapılmayan intihar konusunu Mehtap Zengin ve Mehmet Pişkin adlı bireylerin intihar etmeden önce sosyal medya üzerinden yayınladıkları intihar videoları ve videolara yazılan yorumlar üzerinden incelediler. Cengiz ve Cengiz'e göre, bu, kültürel bir tabu olarak değerlendirildiği

için akademide çok fazla tartışılmamaktadır. A.B.D.’de canlı yayın sırasında intihar vakaları olduğunu belirttiler. Akademide bu konuda yapılan çalışmaların genellikle intihara teşvik eden web sayfalarının incelenmesi yönünde olduğuna vurgu yaptılar. Benzer olayların son dönemde Facebook kullanımının yaygınlaşması nedeniyle artış gösterdiğini, buna karşın Facebook’un intihara meyilli kişileri belirleyip yetkilileri uyarmayı hedefleyen yeni bir yapay zekâ üzerinde çalıştığını söylediler. Cengiz ve Cengiz, intihar videolarının altındaki 3000’e yakın yoruma dair incelemelerini sundular. Buna göre, intihar eden kişiyi şımarık, nankör vb. olarak niteleyen olumsuz yorumlar vardır. Ailesine yazık, vb. düşüncesiyle videonun kaldırılmasını talep eden yorumlar vardır. Bu videoları “show troll” ya da “fake” olarak niteleyenler vardır. Din ve ateizm karşıtı yorumlar vardır, 3000 kadar yorumun yarısı din üzerine nefret söylemi geliştirmektedir. Mehtap Zengin adlı bireyin intihar videosundaki yorumlarda ayrıca cinsel yönelime karşı nefret söylemi de söz konusudur. Bunlara ek olarak, intihara olumlu yaklaşan ve saygı duyulması gerektiğini savunan yorumlar da vardır. İntihara meyilli olduğunu ama kendisinin cesaret edemediğini belirten yorumlar da vardır. Sonuç olarak, dünyada intihara meyilli kişilerin %80’i telefon yardım hatlarını aramaktadır ancak Türkiye’de benzer bir hizmet mevcut değildir, bu nedenle muhtemelen ülkemizde benzer intiharlar yaşanacak ve kişiler de izlemeye devam edecektir.

“Yaşam Tarzı Mecrası Olarak Facebook: Kültürel Kamusal Alanda ‘İyi Yaşam’ Pratikleri” başlıklı bildiri Özlem Savaş, yürütmekte olduğu TÜBİTAK projesinin bulgularını paylaştı. Sosyal medyada bireylerin kim olmalıym gibi sorularla baş başa kaldığı varsayımından hareket eden proje, yaşam tarzını gündelik hayatın estetikleştirilmesi olarak ele alıyor, Giddens’in düşünüm- sel benlik projesinden ve Foucault’nun bireyin kendisini inşa edebileceği ve dönüştürebileceği iddiasından hareket ediliyordu. Katılımcı gözlem ve derinlemesine gözlem yöntemini kullanan etnografik bir çalışmadan oluşan proje için Savaş, Facebook’ta Ebru Emin adıyla bir profil oluşturduğu bilgisini verdi. Bireylerin benlik sunumu pratikleri ile bir yaşam tarzı sunulduğu düşünülerek Facebook üzerinde sergilenen yaşam tarzı pratikleri incelendi. Bu yaşam tarzının uzman ve endüstrilerin dikte ettiği şeylere göre oluşturulduğu; konserde, kahve içerken tatilde vb. fotoğraflar yardımı ile sunulduğu gözlemlendi. Savaş, benlik sunumlarının hayal edilene ortaya koyduğunu, iyi yaşam tahayyüllerini gösterdiğini, hangi hayatların neden daha değerli bulunduğunu sorusunun cevabını verdiğini belirtti. Bu iyi yaşam sunumlarının nasıl bir kültürel kamusal alan oluşturduğu sorusunun cevabını arayan Savaş, Facebook’un kendimizle olan ilişkimizde de önemli bir rol oynadığını, birey-

lerin gündelik hayat pratiklerini paylaşırlarken iyi dünya tahayyüllerini de paylaştığını ve bu repertuarın, gündelik yaşam alanları ile kolektif ve politik alanların birbirinin içine geçtiği bir alan olarak yorumlanması gerektiğini vurguladı. Savaş'a göre, tüm bunlar, müşterek bir yaşam alanı yaratma isteğidir.

V. Oturum: Hak Haberciliği

Birinci günün beşinci oturumu Prof. Dr. Bülent Çaplı moderatörlüğünde "Hak Haberciliği" başlığıyla gerçekleştirildi. Abdi Erkal, Kadriye Şafak Tanır ve İlayda Girginer'in "Yeni Medyada Hak Odaklı Habercilik: BIANET Örneği" başlıklı sunumunda hak haberciliği ve barış gazeteciliği kavramlarının tarihçesine ve kavramsal çerçevesine değinildikten sonra yeni medya ortamında hak odaklı alternatif medya oluşumlarının potansiyellerinden söz edildi. Hak haberciliğinin ve barış gazeteciliğinin savaşların ve toplumsal şiddetin arttığı dünyamızda dikkatle ele alınıp incelenmesi gereken bir habercilik disiplini olduğunu söyleyen Erkal, gazetecilerin hak haberciliği/barış gazeteciliğini tercih etmelerinin kendi okurlarına saygının da göstergesi olduğunu düşündüğünü ve gazetecilerin ve okurların hak haberciliğinde ısrar etmeleri gerektiğini söyledi. Türkiye'de bu alandaki çalışmalarıyla öne çıkan BIANET sitesini nitel analiz yöntemiyle içerik, işlevsellik, kullanıcı etkileşimi bakımından inceleyen araştırmacılar, hak odaklı haberciliğin, medyadaki eşitsizlik ve ihlallere karşı kullanılabilmesi için BIANET vb. alternatif medya kanalları doğrultusunda sağlanabileceği sonucuna vardılar.

Dr. Bilge Narin ve Dr. Sevda Ünal, yeni medya ortamlarında önemli sorunlardan biri olan kişisel veriler ve mahrem bilgilerin sızdırılması meselesini, Hollywood ünlülerinin fotoğraflarının sızdırılması ve haberleştirilmesi özelinde, gazetecilik etiği bağlamında ele aldılar. Konuşmasına bulut bilişim ve türleri (kamuya açık bulut, özel bulut, topluluk için bulut, hibrit bulut) hakkında bilgi vererek başlayan Narin, deontolojik ve teleolojik etiğin farklarını belirterek gazetecilerin çoğunlukla internet ortamında sızdırılan bilgileri çevrimiçi gazetelerde yeniden dolaşıma sokmalarının bir sorun oluşturduğunu, hatta medya kuruluşlarının aynı fotoğrafları defalarca dağıtarak suç işlediklerini belirtti. 31 Ağustos 2014 tarihinde Hollywood ünlülerinin kişisel fotoğraflarının sızdırılmasının ardından 31 çevrimiçi haber sitesinde 129 haberi inceledikleri çalışmalarında haber sitelerinin yalnızca % 11,6'sının konuyla ilgili hak odaklı habercilik yaptığı, basın mensuplarının çalıntı fotoğrafları yayınlamak için haber icat ettikleri, haberlerde kullanılan fotoğrafların tıklanmayı artırmak için çıplaklık vurgusu içerdiği, kamu yararının gözetilmesin-

den ziyade suçun çoğaltıldığı ve haber kuruluşunun ideolojisine göre haberi çerçevelediği sonucuna vardılar.

Akdeniz Üniversitesi'nden Işıl Demir, Türkiye'deki alternatif medya kuruluşlarından biri olan sendika.org'u (ve ona bağlı Çapul TV'yi) Bailey, Cammerts ve Carpentier'nin (2008) "rizomatik medya" kavramı üzerinden değerlendirdiği sunumunda alternatif medya olarak sendika.org'un işleyiş, haber üretimi ve içeriği olarak anaakım medyadan farklarını ele aldı. Sendika.org; kitle örgütleri ve farklı mücadelelerden gelen insanları birleştiren, emek ve hak hareketlerini görünür kılan, gönüllü emeğe dayalı, küresel hareketlerle de ilişki içerisinde olan, okurların da haber üretim sürecine dâhil edildiği, devlet ve sermayeden bağımsız olmak için alternatif gelirle ayakta duran, ana akımın düzenli ordusuna karşı gerilla medya pratiğini benimseyen, sansüre karşı mücadele veren bir yapılanma olarak tarif edildi.

Kemal Deniz ve Zuhâl Akmeşe, "Yeni Medyada Haberciliğin Değişen Çerçevesi: 2016 yılına ait Televizyon ve Sosyal Medya Haberlerinin Karşılaştırmalı Çerçeve Çözümlemesi" başlıklı sunumlarında haberin oluşum sürecinde çerçevelemenin rolüne, gündem belirleme ve çerçeve analizi kuramlarına değindikten sonra araştırmalarının bulgularını paylaştılar. Show TV ve Fox TV anahaber bültenlerinde yayınlanan haberlerin iki kuruluşun Twitter hesabında nasıl çerçvelendiğini inceledikleri çalışmalarında TV kuruluşlarının haberlerini sosyal medyaya aktarırken bir seçme/eleme işlemi yaptıklarını, haberlerin ilk kaynağının televizyon olduğunu ve televizyonda yayınlandıktan sonra Twitter hesaplarında yayımlandığını, Fox Haber'in Show TV'ye göre Twitter'da daha fazla haber paylaştığını, Fox HABER'in anahaber bülteninde daha çok ülke gündemine yer verirken Show TV'nin bireysel ve adi suçlar kapsamında mağduriyet hikâyeleri paylaştığını belirttiler.

Yeditepe Üniversitesi'nde Yrd. Doç. Dr. Özlem Akkaya, gazeteci Metin Göktepe'nin internet gazetelerinde (Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Evrensel) nasıl hatırlandığını ve hatırlatıldığını incelediği ve devam etmekte olan çalışmasında geçmişin temsiline hak odaklı gazetecilik açısından büyük önem arz ettiğini söyledi. Egemen tarih anlatılarında unutulmuş/unutturulan konuların/kişilerin gazetecilerin kendileri olduğunda ne olacağı sorusunu soran Akkaya, Metin Göktepe'nin gazeteciliğin kendi belleği ve hak haberciliği açısından sembol bir figür olduğunu belirtti. Eddy'nin (1999) sınıflandırmasını kullanarak geçmişin gazetecilikte üç farklı biçimde (anmalar, tarihsel benzerlikler ve tarihsel bağlam) kullanıldığını söyleyen Akkaya, Metin Göktepe'nin basında hatırlanmasının başat hale gelmesinde internetin rolü olduğunu,

internet gazeteciliğinin okurlarına geçmişi yeniden düşünme, sorgulama ve birebir deneyimlemedikleri bir geçmiş hakkında öznelliklerini derinlemesine etkileyecek şekilde bir hafıza geliştirmeleri anlamında “protez bellek” (Landberg, 2004, s.2) oluşturma imkanı sunması ya da sunmamasını da değerlendireceğini dile getirdi.

VI. Oturum: Kimlik ve Temsiller

Oturum Başkanı Doç. Dr. Gülsüm Depeli günün son oturumunu başlattı.

“Türkiye’de Antisemitizme Karşı Bir Hak Mücadelesi Platformu: Avlaremos.com” başlıklı bildirisinde Figen Algül; Türkiye Yahudi toplumunun yaşadığı toplumsal travmalara değindi. Algül, Sefarad Yahudilerinin, Yahudi İspanyolcası nedeniyle diğer Yahudilerden ayrıldığını belirterek temel gramer bilgilerinin olmadığını, 500 yıl öncesinin İspanyolcası ile konuştuklarını vurguladı. Sadece Türkiye’deki Yahudilere ait olan kültürel bir terim olan, sessizlik anlamındaki *Kayades* sözcüğünden bahsetti. Yaşanan travmalardan sonra, Yahudiler “konuşma, sus” demektedirler. Avlaremos ise “konuşalım” demektir. Algül’ün incelediği “Artık susmayalım konuşalım” diyen Avlaremos.com sayfasını, Yahudi olan ve olmayan 10 kişi açmıştır. Amaçları antisemitizme karşı bir hak mücadelesi yürütmek ve Sefarad kültürünü yaşatabilmektir. Facebook sayfalarını 3810 kişi beğenmiştir. Twitter’da 1687 takipçileri vardır. Algül çalışmasında, “Afedersin antisemit” ifadesini de inceledi. Bu sayfayı açan kişilere göre, hükümet resmi olarak Hanuka’yı kutlamaktadır; buna karşın, anaakım medyada antisemitist öğeler vardır, örneğin Payitaht dizisinin antisemitist unsurlar barındırdığını belirtirler. Amaçlarından biri de, ünlülerin, siyasetçilerin antisemit öğelerini ifşa etmektir. Bu site içerik bulmakta çok zorluk çekmemektedir. Çünkü birçok gündem konusu antisemit mesajlar içermektedir. Algül’e göre, insan hakları alanı devlet ve toplum arasında çatışmalı bir alandır, demokrasinin yeşermesi ve pekişmesi açısından ortak hareket etmeye en çok gereksinim duyulan alandır ve en çok da azınlıklar gibi marjinalleştirilmiş kesimler için hak haberciliği platformları ülkemizde desteklenmelidir.

“Türkiye Ermeni Cemaati Kanaat Önderlerinin Sosyal Medya Kullanım Pratikleri” başlıklı bildirisinde Hülya Eraslan; hak odaklı yeni medya dediğimizde azınlıklardan da bahsetmek gerektiğine işaret etti. Geleneksel medyada da yeni medyada da Ermeniler üzerine çok fazla çalışma olmadığını belirten Eraslan, kanaat önderi kavramı ile Ermeni cemaati içerisinde ileri gelenleri ele aldığı çalışmasında, Ermeni cemaati için kanaat önderlerini ikiye ayırdı; din-

sel düzeyde, dini kurum kilise – Türkiye Ermeni Patrikliği ve seküler düzeyde okullar, siyasal alandaki sözcüleri, medya, vakıflar olarak kanaat önderlerini sınıflandırdı. Eraslan, kilisenin sosyal medya kullanımının nasıl olduğu sorusundan yola çıkarak, Ermeni cemaatinde Ortodoks, Katolik ve Protestan Ermenileri olmak üzere 3 farklı mezhep olduğunu, Ermeni Patrikliğinin tüm bunların üzerinde çatı bir kurum olarak konumlandığını belirtti. Buna dayanarak da Ermeni Patrikliğinin Facebook sayfasını inceledi. Milletvekillerini de kanaat önderi olarak kabul eden Eraslan, üç Ermeni milletvekilinin Twitter paylaşımlarını da inceledi. Buna göre, CHP milletvekili Selina Doğan, paylaşımlarında 1915 olaylarını soykırım olarak tanımlamamaktadır. AKP milletvekili Markar Esayan da bu olayları soykırım olarak tanımlamaz. Esayan, AKP temsilcisi olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın videolarını kullanıp taziye mesajı paylaşmaktadır, iktidarın söylemini üretmektedir. HDP milletvekili Garo Paylan ise paylaşımlarında soykırım ifadesini kullanır. Diğer partilerin milletvekilleri ise birleşip Paylan'a karşı çıkmaktadır. Bunlara ek olarak, Selina Doğan, genellikle tweetlerinde Ermeni toplumunun sorunlarını dile getirmektedir. Ermeni mezarlıklarının talan edilmesi, azınlık medyasına yardım sözü verildiği halde neden yardım edilmediği gibi konuları paylaşır. Markar Esayan iktidar söylemi ile davranmaktadır. Ermeni cemaatinin sosyal medya paylaşımları bazen kazanımlar da sağlamaktadır, örneğin Kamp Armen'in 100 yıllık direniş mücadelesi sonucunda sosyal medyada da ses getiren kampanyalar düzenlenmiş ve başarı kazanılmıştır. Eraslan'a göre, Türkiye Ermeni cemaati dediğimizde, hak odaklı medya dediğimizde Agos gazetesi karşımıza çıkmaktadır. Agos, özellikle Hrant Dink'in ölümünden sonra, hem geleneksel olarak hem web sayfasını hem de sosyal medyayı çok iyi kullanan bir hak-odaklı medya/aracı haline gelmiştir. Ayrıca profesyonel bir gazetecilik pratiğine de sahiptir. Twitter ve Facebook hesaplarından Türkçe, İngilizce ve Ermenice yayınlar da yapmaktadır. Buna ek olarak, Hrant Dink Vakfı, Ermeni Kültür ve Yardımlaşma Derneği de önemlidir. Türkiye'deki Ermeni nüfusunun 65.000, kaçak Ermeni nüfusunun ise 10.000 civarında olduğunu belirten Eraslan, medyanın kendi toplumunun güncel sorunlarını da tartışması gerektiğine işaret etti.

“Sekülerlik ve Dinsellik Arasındaki Gerilim Hattında Yeni Medyanın Yeri” başlıklı bildirimlerinde Tezcan Durna ve Nehir Durna, günümüzde tüm anlamların medya dolayımı ile oluşturulduğuna ve buna göre de dinin kişisel bir mesele değil, toplumsal bir mesele olduğuna işaret ettiler. Dil bir araçtır ve bu aracın varlık bulduğu kültürün dolayımına muhtaç olmuştur. Dil dolayımı ile yüz yüze iletilen dinin anlamı ilk halinden son muhatabına değişe-

rek ulaşmıştır. Durna ve Durna, çalışmalarında, yüz yüze iletişim yani tebliğ mantığına dayanan dinin yeni medya ile birlikte dönüşüme yol açıp amadığı üzerine düşünmeyi ve tartışmayı hedeflediklerini belirttiler. Türkiye’de bazı din adamlarının sosyal medya kullanımına dair örnekler verdiler. Cbbeli Ahmet Hocanın kendi Youtube kanalına ye olmaları için kendi cemaatini ikna çabalarını, ısrarında otoritesinin sarsıldığını belirtmesini ve bunu geri alma çabasını ve de yalvarırcasına takipçi sayısını arttırmaya çalışmasını içeren örnekler verdiler. Durna ve Durna, sosyal medyanın din açısından önemli bir mecra haline geldiğini belirttiler. Yatay bir sosyal ilişki sayesinde fetva makamı olabildiğine, dinin özünde yer alan yüz yüze tebliğ olgusunun da değişmeye başladığına değindiler. Durna ve Durna’ya göre, sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla kilise ve papazlar otoritelerini yitirmeye başlamışlardır. Bu kişilerden bazıları dini konular yerine sosyal medyada popüler olmak için küresel ısınma vb. zerine paylaşımlar yapmaktadırlar. Onlara göre, dinin sosyal sorunlarla ilgilenmeye başlaması yeni medyanın zorlamasıyla olmaya başlamıştır, sosyal medya ve din ilişkisi dört açıdan incelenebilir ve bunlar başka araştırmacılar için de önerilerdir:

1. Dini yaşayan ve dini norma uyanlar arasındaki nitelikteki dönüşüm, mahremiyet algısına odaklanabilir.
2. Dinin dil ve retoriğindeki dönüşüm: dinin emir ve yasaklarının anlatılış biçimdeki dönüşüm, geleneksel vaaz kitap sohbet vb. ortamlarla dile dair dönüşümler incelenebilir. Dinin yaşamı anlamlandırma pratiğindeki dönüşüm gibi.
3. Dinin toplumsal alanda kaplandığı yer ile ilgili dönüşüm, dinin sınırlarını aşmaya ne kadar meylettikleri incelenebilir.
4. Bunlara ek olarak, dindar kadınların sosyal medya kullanımı, mahremiyetin yozlaşması anlamında da incelenebilir.

VII. Oturum: İfade zgrlğ

Oturum Başkanı Prof. Dr. L. Doğan Tılı, yeni medya ortamlarının ülkemizde artık bir linç ortamına da dönüştüğünü belirterek oturumu başlattı. Yeni medyanın bir mücadele alanı olduğunu ancak, Arap Baharı’nda görüldüğü gibi devrimin tweetlenemeyeceğini belirtti. Tılı’a göre, ifade özgürlüğü mücadele edilmesi gereken bir alandır, yeni medya ortamında ifade özgürlüğüne dönük saldırıların oldukça organize olduğunu görülmektedir, bloggerlarla örgütlü bir saldırı yapılabilir. Tılı, son dönemde A.B.D. Başkanı D. Trump’ın seçilmesiyle yeni medya ortamlarında bıraktığımız izlerin takip

edildiğini ve tüm bunların özgürlük alanlarının daraltılmasında kullanılabilirliğini deneyimlemekte olduğumuzu vurguladı.

“Dijital Anonim Netdaş Sanatı’nın Var Olması Mümkün Mü?” başlıklı bildirisinde Fulya Çalışkan; sanatın aslında bireysel bir üretim değil toplumsal bir üretim olduğunu, sanatın toplumsal olduğunu savundu. Çalışkan’a göre, kapitalist üretim sürecinde sanatçı kapitalistler tarafından sahiplenilmiştir. Mülkiyet hakkı meta üzerinden doğmuştur ve hukuki düzenlemeler de buna göre yapılmıştır. Telif hakkı kapitalistlerce organize edilmiştir. Büyük sermaye sahipleri biraz da kendilerini güvence altına almak için telif haklarını düzenlemeye başlamıştır. Çalışkan, bu görüşlerini desteklemek için çeşitli çağdaş sanatçıların çalışmalarından örnekler verdi. Örneğin Anish Kapoor en siyah siyah rengin telif hakkını almıştır ama karşısında da bazı aktivist sanatçılar en pembe pembeyi üretmiş ve Anish Kapoor’a kullanımını yasaklamışlardır. Buna ek olarak, sanat nesnesinde “limited edition” fikrinin de sanat eserinin satılmasına katkıda bulunmakta, yani sınırlı sayıda üretim sanat nesnesini değerli kılmaktadır. Çalışkan’a göre, dijital sanat sanatsal üretimimizi özgürleştirmek için olanaklar sunmaktadır, ama bunun için lisanslı yazılımlar yerine özgür yazılım kullanılmalıdır.

“Çevrim İçi Opensimülasyon Oyunlarında İçerik Korsanlığı ve Kullanıcı Mağduriyetleri: Second Life Örneği” başlıklı bildirisinde Kübra Çiçekli, Second Life oyunu içerisinde kullanıcıların içerik ekleyebildiğini, eklediği içeriği kısıtlayabildiğini, kopyalama, transfer etme vb. seçeneklerini açık bırakabildiğini ya da kapatabildiğini, ama tüm sorumluluğun kullanıcıya ait olduğunu belirtti. Çiçekli, Second Life oyununun içerisinde eskiden içerik hırsızlığı yapılabildiğini ancak şimdi yeni geliştirilen sistemle birlikte içerik hırsızlığı yapılamadığını da ekledi. Ancak, korsan “weaver”la oyuna girildiğinde oyuna girildiği fark edilmemektedir ve içerikler çalınabilmektedir. Çiçekli, Linden Lab Fikri Mülkiyet Haklarına da değinerek, CopyBot gibi bir uygulama kullanılırsa istismar raporu hazırlanıp hak talep edilmesi yönünde kullanıcıların uyarılmakta olduğunu söyledi. Ancak bu da yaptırım getirmemektedir, oysa olması gereken kullanıcılara yaptırım getirilmesi ve kullanıcıların haklarının korunmasıdır.

“Facebook’ta Çocuklarının Fotoğraflarını Yayınlayan Ebeveynler ve Çocuklarının Kişilik Hakları” başlıklı bildirisinde Şerife Öztürk; *sharenting* -paylaşılan fotoğrafların reytingi- kavramına odaklandı. Av. Feyza Altun’un çocuğunu teşhircilik kampanyasına da değinen Öztürk, ebeveynlerin çocuklarının fotoğraflarını Facebook ya da diğer sosyal ağlarda yayınlarken, onların kişilik

hakları konusundaki fikirlerini öğrenmek ve de çocukların kişilik hakları konusunda farkındalık yaratmak amacıyla çevrimiçi ve yüz yüze görüşme tekniğiyle yürüttüğü araştırmanın sonuçlarını paylaştı. Araştırmaya 10 anne 10 baba katılmıştır, kadınlar en çok Facebook’da fotoğraf paylaşımı yapmaktadır. Cep telefonu ve dizüstü bilgisayar ya da tablet kullanmaktadırlar. Araştırma sonuçlarına göre, genelde 12 yaş üzeri çocuklar sosyal medya hesabını kendisi açmaktadır. Ama ebeveynler açtıysa biraz da ileride çocuğu açmak isterse diye şimdiden rezerve etmektedirler. Gizlilik ayarları konusunda çok bilgili değildirler. Katılımcılar, paylaşılan fotoğraflara olumsuz yorum almadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, paylaşımlarından gurur duymaktadırlar. Fotoğraf paylaşılmasının nedenleri arasında arşivleme ve aile bireyleri ve arkadaşlarının baskısı gibi etmenler vardır. Öztürk, çocuklarının fotoğraflarını paylaşan ebeveynler için bazı öneriler de bulundu; bu fotoğraflarla dijital izler bırakıldığını, ileride çocukların bu fotoğrafları kötü olarak niteleyebileceğini, gelecekte iş hayatında vb. bu çocuklar için bu fotoğrafların başka anlamlar taşıyabileceğini belirtti ve paylaşımlarda dikkatli olunması gerektiğine işaret etti. Öztürk, görüşmeler sonrasında hesapları 1 ay daha takip ettiğini, fotoğraf paylaşımının minimuma indiğini ya da hiç paylaşılmadığını gözlemlemiştir, yani araştırma farkındalık yaratma konusunda etkili olmuştur.

“*Yeni Medya ve İfade Özgürlüğü İlişkisi*” başlıklı bildirisinde Mehmet Emin Babacan; yeni medya ortamlarının ifade özgürlüğüne daha çok imkân tanıdığını belirtti. Düşünce özgürlüğü ve ifade özgürlüğünün birlikte düşünülmesi gerektiğini vurguladı. Yeni medyaya iyimser ve kötümser yaklaşımlar olduğunu, özellikle yeni medyanın demokrasi ile olan ilişkisinde bu yaklaşım farklarının ortaya çıktığını belirtti. Bunlara üçüncü bir yaklaşımın da eklenebileceğini; yeni medya teknolojisinin katılım olanağı sağladığını fakat buna karşılık düşünce, ifade ve ilişkilerde düzeysizliğe de imkân sağladığını belirtti. Hatta bu düzeysizliğin de ifade özgürlüğü olarak değerlendirilmekte olduğunu da ekledi. Babacan, yeni medya ortamlarının sunduğu bireysel ölçekte katılma/dâhil olma imkânının –konuşma, trollük yapma – vb. pratiklerinin de ifade özgürlüğü kavramı ile ilişkiseliliğinin doğru olmadığını savundu. Bu kapsamda düşünceden yoksun pratiklerin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yaygın anlayışının doğru olmadığını ileri sürdü.

VIII. Oturum: Endüstriyel Olgular

Kongrenin ikinci günü “Endüstriyel Olgular” başlıklı oturumda Nişantaşı Üniversitesi’nden Burcu Kurtiş ile Hasan Kalyoncu Üniversitesi’nden Yılmaz Türk, “*Dijital Emek Bağlamında IPTV’lerin Değerlendirilmesi*” başlıklı bildirimleri-

ni sundular. IPTV'nin teknik, örgütsel ve ekonomik boyutlarını ele alan araştırmacılar, kişiselleştirilmiş program seçeneklerine dayanan IPTV'yi yayıncı, üretici, reklam veren ve seyirci açısından değerlendirdiler. IPTV'nin bir tür gözetim aracı olduğunu da hatırlatan araştırmacılar, bu yeni medya türünün reklam sektörü açısından getirdiği köklü değişiklikleri açıkladılar.

“Yeni Medyada Çocukluğun Satışı: “Tipeez.com” Sitesinin İncelenmesi” başlıklı sunumlarında Erciyes Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Çilem Tuğba Akdağ ile Dr. Deniz Elif Yavalar, ana akım popüler kültür ile tüketim kültürünün Tipeez.com özelinde çocuk dünyasına uygun olarak yeniden üretildiğini savundular. Araştırmacılar, Doğan Grubu'na ait olan ve çocuklar arasında popüler olan bu sitenin analizinden yola çıkarak çocuklara yönelik sitede oyunların cinsiyete göre yapılandırıldığını, eğlenerek öğrenmenin vurgulandığını, oyun oynamanın masumiyetinin yerine puan (para) kazanmak üzere oyun oynandığını, çocuklara farklı yaşam alanları ya da “tipimi düzenleme oyunu” gibi bedenlerine yönelik uygulamalar sunarak ürün ve hizmetlerin reklamlarına ve logolarına yer verildiğini böylelikle çocukların küçüklükten itibaren tüketim kültürüne alıştırdıklarını belirttiler.

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Araş. Gör. Oğuz Kuş ile Araş. Gör. Derya Gül Ünlü'nün sunumu, Türkiye-Rusya arasındaki uçak düşürme krizinin ülke markası bağlamında değerlendirilmesini ele alıyordu. Ülke markası kavramı ile Türkiye'nin ülke markasına ilişkin faaliyetlerini anlatan Ünlü'nün ardından Kuş, Ruptly haber sitesinde Türkiye-Rusya uçak krizine ilişkin yer alan haberlerin altına yapılan okur yorumlarını Radovanovic ile Ivanovic (2008) geliştirdikleri duygu analizi tekniğiyle incelediklerini belirterek bu teknik hakkında bilgi verdi. Rapidminer programıyla analiz ettikleri haberlere ilişkin bulguları paylaşan araştırmacılar, Türkiye-Rusya uçak krizi öncesinde okur yorumlarında en sık kullanılan sözcüklerin ISIS (İŞİD, 190 sözcük), oil (petrol, 141 sözcük), turkey (Türkiye, 118 sözcük), trucks (kamyonlar, 91 sözcük), russia (Rusya, 71 sözcük), kriz sonrasında turkey (Türkiye, 8052 sözcük), russia (Rusya, 4897 sözcük), isis (İŞİD, 3839 sözcük), nato (1923 sözcük) olduğunu, kriz öncesinde ve sonrasında okur yorumlarının hep olumsuz olduğunu belirttiler.

Atılım Üniversitesi'nden Seçil Toros, internet reklamlarında kullanılan aldatıcı taktikleri ele aldığı sunumunda aldatıcı reklamlara ilişkin olarak 1960'lı yıllardan itibaren Batı'da geniş bir literatür oluştuğunu, internetle birlikte bu tür reklamların yaygınlaştığını, armağan ekonomisinin bir etkisi olarak internet reklamcılığında tıklamayı artırmak için aldatıcı yöntemler kullanıldığını

ifade etti. Aldatıcı reklamların, tüketiciler açısından ihtiyaçlarını gidermeyen, finans ve zaman kaybına yol açan, ürüne zarar veren, ticari zarara uğratan, haksız rekabete yol açan, özgüven kaybına ve reklamlara şüpheli yaklaşıma yol açan unsurlar olduğunun altını çizen Toros, bilgilendirici reklamların göz ardı edildiğini, aldatıcı reklamlarla güvensizliğin pekiştirildiğini dile getirdi. 1-31 Ekim 2016 tarihleri arasında iki alışveriş sitesini inceleyen Toros, Grazioli ve Jarvenpaa'nın (2003) modelini kullanarak reklam iletişiminin özüyle ilgili doğru bir anlayışı önlemek için kullanılan taktikler (maskeleyme, göz kamaştırma, tuzağa düşürme, hatalı/sahte olan özü benimsetme, taklit etme, uydurma/icat etme, yeniden isimlendirme, ikili oynama) üzerinden aldatıcı reklamları ortaya çıkardı. Toros; aldatıcı reklamların reklamı yapılan ürünlerin boyutu, malzemesi, yeri gibi kritik bilgileri maskeleydiğini, kampanya detayları gibi bilgilerin bulanıklaştırıldığını, geçersiz indirim oranları ya da satışı olmayan ürünlerin reklamının yapıldığını, ürünlere ilişkin bilginin abartıldığını, çarpıtıldığı ürüne ilişkin detayların küçük, sıkışık yazılarak okunamaz hale getirildiğini, denetimsiz internet ortamında ürünlerle ilgili gerçekleşmeyecek vaatler sunulduğunu söyledi.

IX. Oturum: Bilişim Hukuku

Av. Çağrı Hakan Şenel başkanlığındaki oturumda, "İnternet Erişim Engellemeleri ve İfade Özgürlüğü" başlıklı bildirisinde Artun Avcı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) 15 Temmuz'dan sonra kapatıldığını belirtti ve halen yürürlükte olan 5651 sayılı kanunun sansüre olanak tanımasının oldukça düşündürücü olduğunu ileri sürdü. Aralık 2016 tarihindeki engelliweb isimli siteye göre, yani resmi olmayan sayıya göre, 116.142 web sitesinin erişime engellenmiştir. Avcı, 5651 sayılı kanunun son 2 yıl içerisinde en çok değiştirilen kanun olduğunu belirtti. Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Ahmet Yıldırım ve Kerem Altıparmak ile ilgili kararları önemli olduğunu vurgulayan Avcı, İnternet kullanıcılarının bilgilerini Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na (TİB) ulaştırma yükümlülüğünü getiren maddeyi Anayasa Mahkemesi'nin iptal ettiğini de ekledi. Anaakım medyada yer alan Türk Telekom'un Procera Network isimli şirketten yazılım hizmeti aldığı haberini, Türk Telekom'un yalanlamadığını, yani bu haberin hizmet alındığı olarak yorumlanabileceğini söyleyen Avcı, Twitter'a ulaşan toplam 761 mahkeme kararının 712 tanesinin Türkiye'den olduğunu da ifade etti. Twitter şeffaflık raporuna göre, sansürlenmiş tweetlerin %92'sinin Türkiye'den olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca, itiraz hakkı yalnızca BTK'ya tanınmaktadır, hâkim kararına sadece BTK itiraz edebilmektedir. Avcı'ya göre, BTK'nın 8. maddede özellikle üç suçta dayanarak herhangi bir hâkim kararı almadan erişim engeli

aldığı kararlar vardır. En fazla erişim engelleme kararı veren kurumların başında BTK gelmektedir. Buna ek olarak, fikir ve sanat eserlerinin korunması kanunu kapsamında da erişim engellemesi yapılabilmektedir, burada da yine mahkeme kararı gerekmektedir. Ayrıca, erişime engellenen site sahiplerinin kararları savunma hakları da kısıtlıdır.

“Dijital Bir Hak Mücadelesi Olarak Video-Aktivizm ve Video-Aktivistlerin Hukuki Sorunları” başlıklı bildirisinde Faruk Çayır, veri, enformasyon ve bilgi arasındaki farklara değindi ve video aktivizmin temel malzemesinin dijital veri olduğunu belirtti. Video aktivizmin, baskıcı otoriteye ve tekelci medyaya karşı bir alternatif yurttaş gazeteciliği örneği olduğunu ileri sürdü. Çayır’a göre, video aktivizm, en genel şekilde, kamerayı toplumsal bir yarar kaygısıyla kullanarak, buradan elde edilen görüntülerle halkın duyarlılığını harekete geçirme ve olumlu yönde bir toplumsal dönüşüm yaratma çabasıdır. Video aktivizmin özelliklerinden bazıları şöyledir: Önceden tasarlanmış bir belgesel değil, ne ile karşılaşacağı bilinmeyen bir süreçtir. Toplumsal bellek tazeyken anaakım medya tarafından halka gösterilmeyen görüntüler, video aktivizm ile halka ulaştırılabilmektedir. Video aktivistlerin çalışma motivasyonu ticari beklenti değil, toplumsal duyarlılıktır. Çayır’a göre, video aktivizmde açık veri kullanımına dikkat etmek gerekir. Açık verinin temel özelliklerini kullanılabilirlik ve erişim, tekrar kullanım ve dağıtım ve evrensel katılım olmak üzere üç başlıkta ele alan Çayır, verinin hangi durumda “açık” sayıldığını inceledi. Kişisel veri tanımı yaparak kişisel verilerin korunması kanuna da değinen Çayır, aktivistlerin çektikleri videolarıyla davalarda delil toplama açısından avukatlara da yardımcı olduğunu belirtti.

“Yeni Medya Canlı Yayınlarında İfade Hak ve Özgürlüğü, Özdenetimle Sağlanan Hak ve Sorumluluk Dengesi” başlıklı bildirisinde Muzaffer Şahin, 2015’ten itibaren sosyal medyada canlı yayın uygulamalarının etkinliği başladığını belirtti ve en çok Periscope, Facebook, YouTube, YouNow, Twitch üzerinden canlı yayın yapıldığını vurguladı. Periscope’da en çok sohbet kategorisinin ilgi gördüğünü ifade eden Şahin, meclis içi muhalefette bile Periscope kullanılmaya başlandığını belirtti. Meclis dışı muhalefetin de Periscope’u kullandığını ekledi. Ayrıca, YouNow adlı platformun da Türkiye’de kullanıldığını, yayıncılara kazanç sağlama imkânı verdiğini, aldıkları hediye doğrultusunda bazı kişilere aylık sabit ücret verildiğini, bu nedenle daha çok kullanıldığını ileri sürdü. Bunlara ek olarak Şahin, yeni medya canlı yayıncılığının; altyapıya kolay erişim, kendini ifade edebilme, haber değeri olan içeriklerin her an her yerden paylaşılması, dijital makyaj, ses düzenleyici, efekt, ışık ayarı, interaktif mesajlaşma, izleyicinin etkileşimi, katılımcı olma gibi özelliklere sahip

olduğunu ileri sürdü. Ayrıca, içeriği yaratan kitle, sosyal ağla katılım, hediye verme, kazanç elde etme, yalnızlık giderme, meşhur olma, tanınma, tıklanma, popülerlik, özdenetim gibi bazı başka özelliklere de sahip olduğunu ekledi. Şahin Periscope ve YouNow üzerinden 1 Kasım 2016-28 Şubat 2017 arasında netnografi yöntemi ile bir araştırma yapmış ve özdenetim oluşumunu yayıncı, izleyici ve moderatör açısından incelemiştir. Şahin'e göre, yeni medya canlı yayıncılığının geleceğine kötümser ve iyimser olarak yaklaşmak mümkündür. Kötümser bakışa göre, yeni medya canlı yayıncılığı karanlık dipsiz bir kuyudur, yasal düzenleme boşlukları vardır, cinsellik ve pornografi fazladır ve bu nedenle de kapatılmalıdır. İyimser bakışa göre ise, herkesin kendisini ifade etmesi mümkündür, yaratıcılığa ve kişisel kabiliyetlere açıktır, ünlü olmaya fırsat vardır, kazanç sağlamak mümkündür, yalnızlık gidericidir.

“Türkiye’de Sosyal Ağ Sitelerinde Erişim Engellemeleri: Facebook ve Twitter Örnekleri” başlıklı bildirisinde Şule Karataş, 5651 sayılı kanunun ortaya çıkış süreci ve uygulamalarına kısaca değindi. 5651 sayılı kanunun, 5237 sayılı kanunda yer alan suçları kapsayan bir düzenlemesi olduğunu, daha sonra 5237 sayılı kanuna bazı eklemeler yapıldığını, özel hayatın gizliliği nedeniyle içeriğe erişimin engellenmesi başlığının eklendiğini ve bu madde ile erişim engellenmesi maddesinin kanuna eklenmiş olduğunu belirtti. 6639 sayılı kanunla birlikte 5651’e 8/A maddesi eklenmiştir. Karataş, ayrıca Facebook şeffaflık raporlarına da değinerek, bu raporlarda, Temmuz-Aralık 2013’ten itibaren içerik engellenmesi ile karşılaştığımızı ifade etti. Araştırmasında, Chillingeffects.org sitesindeki 156 mahkeme kararını inceleyerek erişim engelleme kararlarının alındığı illere odaklanan Karataş, İstanbul ve Ankara mahkemelerinin en çok karar alan mahkemeler olduğunu belirtti. Mahkeme kararlarında içeriğin engellenmesi talep edilmektedir. Bazı kararlardan örnekler veren Karataş, örneğin eleştirilen kişinin bakan olması ve buradan hareketle daha çok eleştirilebilecek olması nedeniyle engelleme kararının kaldırıldığını ancak sonra tekrar talep edilmesi üzerine yeniden dava açıldığını belirtti. Engelleme kararlarının gerekçelerinin çoğunlukla 9. maddeye dayandırılarak yapıldığı gözlemlenmiştir. Sonuç olarak Karataş’a göre, 5651 sayılı kanunda yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Kanun iktidarın bekası için mi uygulanmalıdır yoksa genel iyi için mi kullanılmaktadır, bu konu hassasiyetle ele alınmalıdır.

X. Oturum: Yeni Okuryazarlıklar

Prof. Dr. Ruhdan Uzun, yeni medya ortamlarının habercilik açısından manipülasyon, dezenformasyona ve sahte haberlerin hızlıca yayılmasına açık

alanlar olduğunu söyleyerek gerek siyasal gerekse tecimsel çıkar gruplarının haber alma hakkını sınırlandıracak şekilde yönlendirme, çarpıtma, aldatma vb. pratikler için yeni araçlar kullandıklarını ve stratejiler izlediklerini, bu nedenle günümüzde haber doğrulamaya her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulduğunu dile getirdi. Çevrimiçi ortamlarda yayılan sahte haberlerin vatandaşların haber alma haklarını ihlal ettiğini vurgulayan Uzun, sahte haberleri dört kategoriye ayırdı: tecimsel kaynaklı sahte haberler (advertorial), siyasal amaçlı sahte haberler (hükümet destekli propagandanın haber biçiminde sunumu), profesyonel haber parodileri, aktivist kaynaklı sahte haberler (siyasi olarak motive edilmiş sahte haberler). Uzun, sahte haberleri gerçek haberlerden ayırmada haber doğrulama pratiklerinin yaygınlaşmasının ve haber okuryazarlığının geliştirilmesinin önemini vurguladı.

Koç Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. Ergin Bulut ile Yrd. Doç. Dr. Erdem Yörük, dijital medyada trollük kültürünü AK Troller özelinde ele alarak internetin etkileşime açık, duygu temelli yapısıyla trollüğün giderek politikleştiğini ileri sürdüler. Kimola.co adlı şirketten destek alarak Ocak 2013-Aralık 2015 döneminde AK Trollerin 500 bin tweetini nicel analizle, en çok retweet alan tweetleri ise nitel analiz yöntemiyle inceleyen araştırmacılar, özellikle Ocak 2014'ten itibaren AK Trollerin ürettiği içerikte düzenli bir artış görüldüğünü, kutuplaştırıcı dil ve hakaret içeren söylemlerin tweetlere hakim olduğunu belirttiler. Trollüğün politikleşmesini trollüğün politikanın kontrolüne girmesi, Türkiye özelinde hükümetlerin trol ekipler kurması, gerçekliğin susturulması olarak ele aldıklarını söyleyen Bulut, politikanın trolleşmesinden ise politikacıların trolleşmelerini, sosyal medyada trollerin ürettiği popülist söylemi benimsediklerini anladıklarını söyledi.

Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden Prof. Dr. Tuğba Asrak Hasdemir, sunumunda Türkiye'de Medya Okuryazarlığı'nın ilk 10 yılı üzerine bir değerlendirme yaptı. Türkiye'de medya okuryazarlığının Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerine göre daha geç geliştiğini belirten Hasdemir, 2000'li yıllarda AB'ye uyum süreciyle birlikte yol alındığını, ilk kez 2005'te MEB'in müfredatında medya okuryazarlığı derslerine yer verildiğini hatırlattı. Farklı ülkelerden medya eğitimi ve medya okuryazarlığına ilişkin bilgiler paylaşan Hasdemir, Türkiye'de pilot uygulamalardan bugüne Medya Okuryazarlığı derslerini ders kaynakları, üniteler açısından değerlendirdikten sonra sorunlara değindi. Dersin amacının "çocukları, medyanın olumsuz etkilerinden korumak" şeklinde belirlenmesinin sorun teşkil ettiğini söyleyen Hasrak, ayrıca yeni medya ile konu ve uygulamaların, medya okuryazarlığı müfredatında

yeterince yer bulamadığını ekledi.

XI. Oturum: Mültecilik

Mültecilik oturumunda Suriyeli mültecilerin yeni medyayı kullanım pratikleri, ana akım medyanın yeni medya hesaplarında temsil edilme biçimleri, Suriyeli mültecilere yönelik nefret söyleminde yeni medyanın rolü konuları ele alındı. Oturumun ilk sunumunu Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden Hakkı Akgün, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden Selen Neziroğlu ile Harun Dağ yaptılar. Hürriyet, Sabah ve Sözcü gazetelerinin Twitter hesaplarında Suriyeli mültecilere yönelik haberleri, Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi tekniğiyle ele aldıkları çalışmalarında Suriyeli mültecilerin genellikle edilgen, mağdur, günah keçisi, toplumsal sorunların merkezinde bireyler olarak temsil edildiği, gazetelerin konuyu geleneksel medyada olduğu gibi yeni medyada da kendi ideolojik konumlarından ele aldıkları sonucuna vardılar.

Ege Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nden Halide Tonga, yeni medyada Suriyeli mültecilere yönelik üretilen nefret söylemini ele aldığı sunumunda mültecilikle ilgili kavramsal ve istatistiksel bilgilere yer verdikten sonra çevrimiçi gazete haberlerinde Suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemine ilişkin gerçekleştirdiği içerik analizinin bulgularını paylaştı. 1 Aralık 2016-31 Ocak 2017 tarihleri arasında Milliyet, Sabah, Hürriyet ve Haber7 haber sitelerinden aldığı 40 haberi haberlerin tutumu ve dili açısından inceleyen Tonga; 40 haberden 35'inde mültecilere yönelik olumsuz tutumun yer aldığını, Suriyelilere ilişkin haberlerde en çok kullanılan kelimelerin “ölüm”, “şiddet/dayak/dövme” olduğunu dolayısıyla Suriyeli mültecilerin suçla ilişkilendirildiğini, Suriyeli mültecilerle ilgili haberlerin hak odaklı habercilikten uzak bir anlayışla yazıldığını belirtti. Tonga, sunumunu gazetecilere yönelik birtakım önerilerle bitirdi: İnsan haklarına saygılı habercilik yapılmalıdır; özel hayatın/mahremiyetin gizliliği ihlal edilmemelidir; haberin faillerinin kimlikleri ve adresleri verilmemelidir; ırk, cinsiyet, dini dil, etnik köken, milliyet gibi ayrımlar yapılmamalıdır; 'ötekilerin' de görünürlüğü artırılmalıdır; resmi kaynaklardan gelen bilgiler tartışmasız olarak kabul edilmemelidir; haber çeşitli kaynaklardan doğrulanmalıdır; ayrımcı, ötekileştiren, cinsiyetçi, ırkçı, şiddet çağrışımı yapan, klişeleşmiş ve kategorileşen dil kullanımından uzak durmalıdırlar; gazeteciler toplumsal çatışmalara farklı açılardan bakabilmeli, habere konu olan failerin açıklamalarına eşit yer vermelidirler.

Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden Yrd. Doç. Dr. İlke Şanlıer Yüksel ise “Değişen Ulusötesi Göç: İnsanların Geçici Hareketliliğinin Dönüş-

türücü Özellikleri (EURA-NET)” başlıklı araştırma kapsamında Türkiye’de geçici göçmenlerin yeni medya pratiklerini incelediği çalışmasının bulgularını sundu. Şanlıer farklı ülkelerden ve sosyo-ekonomik gruplardan Türkiye’de yaşayan 75 göçmenle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirdi. Göçmenler için yeni medyanın birçok işlevi olduğundan söz eden Şanlıer, göçmenlerin özellikle akıllı cep telefonları ile sosyal medya aracılığıyla yakınlarıyla/geride bıraktıklarıyla ulusötesi bağlantı kurabildiklerini, göç ettikleri topraklarda, diasporada sosyal sermayeleri aracılığıyla iş ya da kalacak yer bulabildiklerini, hatta yeni medyanın göçmenler için bir tür hayatta kalma aracına dönüştüğünü söyledi. Göçmenlerin göç ağları sayesinde göç ettiklerini ve göçmenlerin harita, yön bulma, örgütlenme, iletişim, gıda, barınma ihtiyaçlarının giderilmesi, güvenli rotaların belirlenmesi, kaçakçılarla iletişim gibi konularda internetten ve akıllı cep telefonlarından yararlandıklarını hatırlatan Şanlıer, sığınmanın medyatikleştiğini ileri sürdü. Araştırmacı, sığınmanın yanı sıra yeni medyanın göçmenler için dil öğrenme, politize olma ve mülteci hakları konusunda aktivizm ve örgütlenme açılarından da önemli olduğunu vurguladı. Ayrıca Şanlıer, göçmenlerin yeni medyada kendileriyle ilgili yayılan imgeleri kontrol edemediklerini, devlet gözetimine maruz kaldıklarını, bir tür bilgi güvencesizliği yaşadıklarını da sözlerine ekledi.

Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi’nden İpek Çelebi, Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteci çocukların Türkiyeli insanlar üzerindeki algısının sosyal medyaya yansımaları araştırdığı çalışmasının sonuçlarını paylaştı. Çelebi’nin kendi fakültesinde okuyan öğrencilere uyguladığı anketin sonuçlarından öne çıkanları şunlar: Ankete katılanların % 91.2’si çevrelerinde Suriyeli mülteci çocuk gördüğünü, % 55.2’si Suriyeli çocuklarla ilgili sosyal medyada sıklıkla paylaşımlar gördüklerini ifade etti. Katılımcıların % 48’i Suriyeli çocukların Türkiyeli çocuklarla aynı haklara sahip olmaları gerektiğini, % 45.5’i aynı okullarda okumaları gerektiğini düşündüğünü belirtti. Katılımcıların % 62.5’i Suriyeli mülteci çocuklarını ülkelerine dönmeleri gerektiğini söyledi. Çelebi, Suriyeli mülteci çocukların yeni medyada yeterince görünür olmadıklarının, devletin entegrasyon politikaları izlemesi gerektiğinin, aksi taktirde mültecilere yönelik nefret söylemi ile suç oranlarının artacağına, hak örgütlerinin daha çok çalışma yapması gerektiğinin, nefret söylemini engellemek için dilimizi de temizlememiz gerektiğinin altını çizdi.

Üsküdar Üniversitesi’nden Yrd. Doç. Dr. Nurhan Kavaklı, çevrimiçi haber sitelerinde mültecilerin ele alınışını içerik analiziyle incelediği araştırmasının sonuçlarını paylaştı. Araştırmasını Geri Kabul Antlaşması’nın yürürlü-

ge girdiği tarih olan 20 Mart 2016 ile 20 Temmuz 2016 dönemiyle sınırlandıran ve Cumhuriyet, Sabah ve Hürriyet gazetelerinin web sitelerini inceleyen Kavaklı, haberlerde Suriyeli mültecilerin görüşlerine yer verilip verilmediğini, mültecilerin görüşlerine yer verilen haberlerde bu görüşlerin hangi konularda olduğunu ve bu haberlerde görüş veren mültecilerin özelliklerine odaklandı. Kavaklı, Cumhuriyet Gazetesi'nde (11 haber) Hürriyet (2 haber) ve Milliyet (2 haber) gazetelerine göre Suriyeli mültecilerin sesine daha çok yer verildiğini, toplamda haberlerde 24 mültecinin ve 49 STK temsilcisinin görüşlerine yer verildiğini, mültecilerin dile getirdikleri konular arasında itiraz / tehdit, istismara uğramış olmak, olumsuz kişisel hikayeler, Türkiye'de ve Yunanistan'da yaşadıkları zorluklar olduğunu belirtti.

XII. Oturum: Direniş Pratikleri

Başkanlığını Yrd. Doç. Dr. Ergin Bulut'un üstlendiği oturumda "*Sosyal Medya'nın 'Gezi'si'*" başlıklı bildirisinde Aslı Advan, Taksim Dayanışması adlı oluşumu inceledi. Taksim Dayanışması'nın Şubat 2012'de Şehir Plancıları Odası ve Makina Mühendisleri Odası'nın katkılarıyla ortaya çıktığını belirtti. Oluşumda üye sistemi yoktur, bileşenlerden oluşmaktadır, halktan insanlar bile üye olmadan toplantıya katılabilmektedir, aksi yönde karar bildiren olduğunda alınan karar yeniden görüşülmektedir. Araştırmasında gelişen teknolojinin toplumsal hareketler üzerindeki etkisini bir örnek olay üzerinden ortaya koymayı hedefleyen Advan, çalışmasını iletişim teknolojilerinin, sosyal medyanın, toplumsal hareketlerin oluşumu, yayılması ve sivil itaatsizliğe dönüşmesindeki rolü ve bu süreci hızlandırdığı hipotezine dayandığını söyledi. Araştırmada, katılımcılara anket uygulamadan önce Taksim Dayanışması'nın yapısını birinci ağızdan öğrenebilmek için derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Anketin birinci bölümünde, aktivistlerin demografik özellikleri, siyasi eğilimleri, İnternet ve sosyal medya kullanımları vb.ye ilişkin sorular, ikinci bölümünde ise Türkiye'de demokrasi, toplumsal hareketler, bu hareketlerde sosyal medya kullanımı, vb.ye ilişkin sorular vardır. Anket toplam 497 kişiye uygulanmıştır. Anket sonuçlarına göre, medya takibinde en çok sosyal medya takip edilmektedir, katılımcıların yarıdan fazlası İnterneti 10 yıldan uzun bir süreden beri kullanmaktadır. Sosyal medyaya bağlanmak, haber ve mail okumak gibi amaçlarla İnternete girmektedirler. En çok üye olunan sosyal medya platformları Facebook ve Twitter'dır. En çok cep telefonu ve masaüstü bilgisayarlardan erişim sağlanmaktadır. Birçok katılımcı Taksim'deki sokak eylemlerine, sosyal medya üzerinden katılmıştır. Katılımcılar televizyona güvenmemektedir, sosyal medyaya daha çok güvenmektedir. Gezi Parkı Protestoları

sırasında da Facebook ve Twitter kullanmışlardır, diğer insanları teşvik etmek amacıyla da kullanılmıştır. Advan, sosyal medyanın toplumsal hareketlerin yayılmasında daha etkili olduğu sonucuna ulaştığını, ancak doğru bilgilere ulaşmak için belirli bir denetimin olması gerektiğini vurguladı.

“Gezi Eylemleri ve Sosyal Medya: Çevrimiçi Bir Politik Aktivizm Olarak Twitter’ın ‘İstilas’” başlıklı bildirisinde Can Kutay; Michel De Certeau’dan hareketle istilacıların taktiklerini, strateji ve taktikler olarak ikiye ayırarak inceledi. Kutay, katılımcıların buldukları platformu yıkmadıklarını, sadece alanın kullanım pratiklerini değiştirdiklerini söyledi. Kutay’a göre, Gezi Parkı ve diğer occupy eylemleri esnasında çevrimiçi ve çevrimdışı bu alanlar, geçici bir süre istila edilmiş, ‘doğru’ kullanımları ise tamamen göz ardı edilmeden ve hatta hâlâ bu sınırlar içerisinde kalınıp, etraflarından dolanılarak kullanılmışlardır. Kutay’a göre, mesela parklarda neyin yapıp yapılmayacağını anlatan yazılar, banklar vb. vardır. Benzer şekilde çevrimiçi alanlarda da mesela Twitter’ın kullanım şartları vb. vardır. Kutay’a göre, Facebook ve Twitter politik hareketlerde kullanılması için tasarlanmadığından dolayı politik hareketlerde kullanılabilir. Kısacası, istila eylemlerinde doğru kullanımlar tamamen göz ardı edilmez, sadece etrafından dolanılarak başka türlü kullanılır. Örneğin Kutay’a göre, çevrimiçi alanlar “başbakan bizi Gezi Parkı’ndan atmadı her yeri Gezi Parkı’na çevirdi” ifadelerindeki gibi, istila alanına çevrilmiştir. Örneğin Gezi’de Twitter istila edilen bir alan olarak kullanılmış, sonrasında da direnwitter hashtag’i çıkmıştır, yani istila edilince diren tag’i de ortaya çıkmaktadır.

“Gezi Nostaljisi Üzerinden Gezi Parkı Olaylarına Bakış: Facebook Sayfalarında Gezi Mücadelesinin Sürdürülme Potansiyeli” başlıklı bildirisinde Canan Dural Tasouji; hafıza mekanları üzerine bir tartışma yürüttü. Tasouji hafızanın hatırlattığını, oysa nostaljinin yaşandığını söyleyerek, yeni medya ortamlarına yapıp ettiklerimizi kaydettiğimizi ve böylece onları yeni hafıza mekanlarına dönüştürdüğümüzü söyledi. Facebook’tan anılarımızı çağırmanın mümkün olduğunu, mesela Facebook’un “On this day” özelliğinin bunu gösterdiğini vurguladı. Tasouji araştırmasını, Facebook’un bize Gezi Parkı Protestolarının yaşandığı günleri hatırlatmasının, nostaljisini yaşatmasının bizim Gezi’yi yeniden canlandırmamız için bir fırsat olup olamayacağı sorusu üzerine temellendirdi. Facebook, Gezi Parkı olaylarının yıldönümlerinde Gezi ile ilgili sayfaların arşivlerinden bu olayların görsellerini vb. bulup tekrar bize sunmaktadır, yani bunun nostaljisini yapmaktadır. Bu ortamlar, dijital hafıza alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasouji, “Toplumsal hareketlerde çev-

rimiçi aktivizm hareketteki iştahı kapatıyor mu?” “Sonuçta klavye başında aktivizm yaptığı için sokakta yapma gereği duymuyor olabilir mi?” sorularını da tartışmaya açtı.

XIII. Oturum: Hak Savunuculuğu ve Kampanyalar

Mersin Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu’ndan Yrd. Doç. Dr. Aslıhan Ardıç Çobaner ile İletişim Fakültesi’nden Yrd. Doç. Dr. Pelin Ögüt, Facebook’ta engellilerin temsiline ilişkin gerçekleştirdikleri araştırmayla ilgili verileri paylaştılar. Sosyal ağların engellileri güçlendirmek ve toplumsallaştırmak açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu belirten araştırmacılar, Facebook’un engelliler için güçlü ilişkileri daha ileri götürmek, zayıf ilişkileri güçlendirmek, yalnızlık/izolasyon hissini azaltmak gibi işlevlere sahip olduğunu dile getirdiler. Engellilerin, diğer engellilerle tanışmak ve engelliği tartışmak için diğer sosyal ağları kullandıklarını belirten Çobaner, Facebook’ta savunuculuğun çok ön plana çıkmadığını da vurguladı. Facebook’ta engelliler ve yakınları tarafından kurulan sayfalarda yer alan gönderileri Van Dijk’in eleştirel söylem analizi tekniğinden yola çıkarak inceleyen araştırmacılar, Facebook’ta engelliler hakkında üç söylemsel model tespit ettiler: tıbbi, sosyal ve olumlayıcı model. Tıbbi model, bir hastalıkla birlikte yaşamak ve onunla mücadele etmek adına bakım ve tedaviye yönelik talep ve durumları içeren paylaşımları içermektedir. Sosyal ve olumlayıcı modeller ise engelli siyaseti ve örgütlenmesi açısından umut vaat eden ve bu stratejinin nasıl geliştirilmesi gerektiğini tartışan, hak/vatandaşlık temelli paylaşımlardır. Gönderilerin bu modellerin bir ya da ikisini aynı anda içerdiğini söyleyen araştırmacılar, internetin engellilerin hakları ve siyaseti açısından gün geçtikçe umut vaat eden bir alan olduğunu belirttiler.

Akdeniz Üniversitesi’nden Mustafa Akbayır, Hüseyin Yaşa, Meryem Akkurt ve Yrd. Doç. Dr. Ayşad Güdeklî’nin ortak sunumunda Periscope uygulaması kamusal ve özel alanın değişimi bağlamında ele alındı. Yeni medyanın bir parçası olan sosyal ağların kamusal/özel alan ayrımını silikleştirdiğini, aynı zamanda mahremiyet ihlallerine yol açtığını savunan araştırmacılar, Periscope özelinde ABD, İngiltere, Azerbaycan ve Türkiye’nin başkentlerinde 14 Şubat Sevgililer Günü, bir gün öncesi ve bir gün sonrası olmak üzere, toplam üç günlük canlı yayınları içerik analiziyle çözümlemişlerdir. 313 yayının % 77.8’i özel alanda geri kalanı ise kamusal alanda geçmektedir. Özel alanda geçen yayınların izleyici oranı tüm yayınların izleyici oranınının % 84.8’idir. Araştırmacılar, sosyal medyanın sağladığı rahatlık hissi nedeniyle bireylerin özel yaşamlarını kamusal alana daha kolay taşıdıkları, sanal bir sosyallik hissi yaşadıkları sonucuna varmışlardır.

XIV. Oturum: Katılım

Doç. Dr. Tezcan Durna'nın moderatörlüğünde gerçekleştirilen kongrenin son oturumunda ilk sunumu İstanbul Üniversitesi'nden Ayşe Seda Keleş ile Hülya Akan gerçekleştirdiler. "Görünmez Kılınan 'Sakatlık'" başlıklı sunumlarında sakatlığın toplumsal algısından ve medyada sakatlığa ilişkin üretilen kalıp yargılardan bahseden araştırmacılar, alternatif medya ile ana akım internet medyasında sakatlığın temsilindeki farkları ele aldılar. 1 Aralık 2016-3 Mart 2017 tarihleri arasındaki alternatif haber siteleri Diken ile Bianet, ana akım haber siteleri Milliyet ile Sabah gazetelerini söylem analizi tekniğiyle inceleyen araştırmacılar, sakatlara ilişkin şu kalıp yargıların haber sitelerinde yeniden üretildiğini belirttiler: topluma kazandırılması gereken, kurban ya da kahraman, sakat uzuvlar 'iğrenme' nesnesi, yaratıcı tarafından sınanan kimseler, merhamet gösterilen, yardıma muhtaç, aciz kimseler, engeline rağmen örnek olan kimseler, cinsiyetsiz, ilişki kuramayan kimseler vs.

Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden Yrd. Doç. Dr. Deniz Tansel İliç, sosyal televizyonun özelliklerini ve yarattığı dönüşümü anlatarak sosyal reytinglerin geleneksel TV izleme ölçümlerinden farklı olarak internet kullanıcılarının ürettiği mikro iletileri, sadece niceliksel olarak değil, aynı zamanda duygusal yönelimleri açısından da değerlendirebildiği, semantik nüansları algılayabilen 'duygusal' zekâları sayesinde çevrimiçi konuşmalardaki ifadelerin olumlu-olumsuz içeriklerini ayırt ettiklerini belirtti. İliç, ana akım yaklaşımı benimseyen kuramcıların sosyal televizyonu olumlarken eleştirel kuramcılarının ise yeni sosyal izleyicilik deneyimine ilişkin şüpheli yaklaşımını ve bunun gözetimin yeni bir türü olduğunu savduklarını da dile getirdi.

Kastamonu Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden Yrd. Doç. Dr. Zübeyde Süllü, hesap verilebilirlik kavramına odaklandığı sunumunda hak ve hak arama kavramı, hak temelli yaklaşımlardan söz ettikten sonra yeni medyanın sosyal hak mücadeleleri açısından birçok olanak sunduğunu ve etkili olduğunu söyledi. Hak mücadelesi açısından yeni medyanın birtakım sınırlılıklara sahip olduğunu da dile getiren Süllü, yeni medya üzerinden yürütülen hak mücadelelerinin tartışılmaz, sorgulanamaz, denetlenemez ya da sekteye uğratılmaz bir bütünlük ve akış içermediğini, hesap verilebilirlik anlamında da sınırlara sahip olduğunu söyledi.

Özel Oturum: İletişim Hakkı ve Dijital Haklar (Prof. Dr. Mehmet Yüksel Anısına)

Oturum başkanı Prof. Dr. Nilüfer Timisi, Prof. Dr. Mehmet Yüksel anısına düzenlenen bu özel oturumda, geçtiğimiz yıl kaybettiğimiz iletişim hukuku ve mahremiyet üzerine çalışan değerli akademisyen Prof. Dr. Mehmet Yüksel'in kısa yaşam öyküsünü paylaştı.

“*Quo Vadis?: Homo Deus'tan Müsterekerimize*” başlıklı bildirisinde Aslı Telli Aydemir; Y. N. Harari'nin *Homo Deus*'u ile bağlantılandırarak “*Quo Vadis*” yani “Nereye gidiyoruz” sorusu üzerine düşünmemiz gerektiğini, İnternet üzerine konuşurken de Dr. Özgür Uçkan'ı da anmak gerektiğini belirtti. H. Arendt'in hak sahibine hakkı olmayanlar ifadelerinden yola çıkarak ekonomik özgürlüğümüzün elimizden alındığını, çıplak yaşamlara mahkûm olduğumuzu ileri sürdü. Aydemir, Harari'nin belirttiği gibi, Sapiens türü olarak dünyayı yöneten tek tür olduğumuzu, tarihin insanların tanrıyı icadı ile başladığını, tanrı olduğunda da sona ereceğini vurguladı. İnsanlar tanrı önünde eşittir ama tüm insanların eşit olması ne demektir? Aydemir'e göre, yaratılmış eşitlik, evrilmiş farklılığa çevrilmelidir. Aydemir'e göre, dünyayı gelecekte dataistler yönetecektir ve insanlık onların elinde oyuncak olabilir. Müsterekerin trajedisinden, dataizm ile minik veri cumhuriyetlerinden bahseden Aydemir, çok fazla verileşmeden de kaçınarak bunu yapmak gerektiğini belirtti. Hak odaklı veri savunuculuğu çabalarını arttırmak gerektiğini, kolektif ve bağlantılı yatay ve açık yollardan gitmek gerektiğini savundu. Aydemir'e göre, bilgi, veri ve içeriğin ortak sahiplenilmesi gerekir, müsterekerin basit ilkeleri, hak odaklı olanlar; özel ve kamusal alandaki sınırlar açıkça tanımlanmalıdır. Topluluk üyelerinin kural koyabilirliğine dış üyeler saygı duymalıdır. Korunmuş girişimler yaşatılmaya çalışılmalıdır. Çevrimiçi yönetişimin demokrasiyi dönüştürdüğü akışkan devrime değinen Aydemir, siber savaşlar, toplu göçler, nükleer savaşlar vb. yaşadığımızı ve bu nedenle de yeni okuryazarlıklar geliştirmemiz gerektiğini, şahsi demokrasi, yurttaşların kendi dertlerini dile getirdikleri mikro odaklı dayanışma ağları yaratılması gerektiğini ileri sürdü.

“*Gezi Parkı Protestoları sonrasında Hak Odaklı Dijital Oluşumlar*” başlıklı bildirisinde Erkan Saka; Gezi Parkı Protestolarının bir dönüm noktası olduğunu ancak ülkedeki karamsar durum nedeniyle bazı güzellikler de yok olup gitmiş gibi hissettiğimizi belirterek benzeri dijital oluşumların devam etmesini diledi. Gezi ile ilgili birçok oluşum/proje olduğunu vurgulayan Saka, bunların eleştirilebileceğini ancak nihayetinde hepsinin bir kolektif katkı olduğunu

söyledi. Bu oluşumların/projelerin çıkışlarından sonra başka yönlelere de evrilebildiğini söyleyen Saka, Gezi'deki yurttaş haberciliği pratiklerinin birçok kişiye ilham verdiğini belirtti. Saka'ya göre bu projeler sayesinde sosyal medya okuryazarlığı belirli bir seviyeye gelmiştir. Doğru enformasyona duyulan ihtiyaç nedeniyle teyit.org, dogrulukpayi.com vb. sızramalar yaşanmıştır. Akademi, yurttaş haberciliği pratiklerine de katkıda bulunmaktadır. Burak Arıkan'ın Graph Commons projesi ve veri haritalandırma çalışmaları da çok faydalı olmaktadır. Kemgözleresiş projesi bir dönemin tek kaynağı olmuştur. Şu an erişilemeyen ama bir dönem faydalı olan bir başka proje de Dirençevre projesidir. Amacı dijitalleşme olmayan ama kamusal tartışmalara bir şekilde katkıda bulunan 5harfililer.com, acikbilim.com, oyveotesi.org. gibi siteler açılmıştır. Oy ve Ötesi projesi, HDP'nin barajı aşmasına katkıda bulunmuştur. Bunlara ek olarak, yeni açılan bazı siteler, geziarchive.wikispaces.com, internetr.wikispaces.co, sectimturk.wikispaces.com de yeni medya okuryazarlığına ve kamusal tartışmalara olumlu katkılar sunmaktadır.

“Dijital Demokrasi: Mit, Gerçek ve Hedef” başlıklı bildirisinde Özgür Kurtuluş, dijital demokrasinin tanımlayarak, 1994'te ortaya çıkan İnternetin yeni bir Atina Demokrasisi Çağının başlangıcı olduğunu söyledi. Temsili demokrasinin temsil krizinin dijital demokrasinin doğmasındaki temel neden olduğunu söyleyen Kurtuluş, devlet merkezli dijital demokrasi miti için e-devlet uygulamalarının örnek verilip verilemeyeceğini tartıştı. Gündem belirleme, politika oluşturma, karar süreci, politika uygulama, politika geliştirme, geribildirim gibi kavramlara değinen Kurtuluş, yine de tüm yapıların insanların sisteme olan güvensizliğini aşmasına olanak vermediğini ileri sürdü. Kurtuluş, şirket merkezli dijital demokrasi miti için sosyal medya devrimi kavramını tartıştı. Arap Baharı, Gezi, occupywallstreet vb. hareketlerin insanların örgütlendiği mecralar olduğunu belirtti ve demokratikleşme için şirketlere güvenmek de bir mittir dedi. Yazılımın politik olduğunu söyleyen ve ardından, “toplum merkezli bir dijital demokrasi nasıl oluşturulur?” sorusuna odaklanan Kurtuluş, hedef bu olduğunda temsili demokrasinin sonunun gelebileceğine işaret etti. Kurtuluş, “Türkiye’de demokratikleşme talebinde bulunan kurumların kendisi ne kadar demokratiktir?” sorusunu sordu. Kararlar belli elit çevreler tarafından verilmektedir ve politik partilerdeki benzer kavgalar bu oluşumların, yani STK’ların içinde de vardır. Bazı dijital demokrasi araçları arasında liquidfeedback, podio, Agora Voting System, Discourse, madisontech.io, DemocracyOs, vb.’yi sayan Kurtuluş, “DemocracyOs: demokrasi bir yazılım olabilir mi?” sorusu üzerinden demokrasi ve yazılım ilişkisini sorgulamamıza olanak veren bir tartışma yürüttü.

“Sanal Alemde LGBTİ’ler: Özgürlük ve Sansür?” başlıklı bildirisinde Yıldız Tar, “müstehcenlik bir hak olabilir mi?” sorusuna odaklandı. Tar’a göre, LGBTİ bireylerin kamusal alanda kısıtlı var olması İnternetin özgürlük alanı olarak kullanılmasına yol açmaktadır. Diğer gruplar/hareketler sokakta örgütlenirken LGBTİ gruplarda sanal ortamda örgütlenme yaşanmaktadır. Çünkü, LGBTİ bireyler, kimliğini açıkladığında şiddetle karşılaşacağını düşünmekte ve bu nedenle de anonim kalmak gerekmektedir, sonuçta nickname bir önkoşul haline gelmektedir. Tar, “Müstehcenlik nedir?” sorusunu tartışarak içinde gay, lezbiyen vb. kelimeler geçen sitelerin kapatıldığını, örneğin LGBTİ turizm web sitesi, gay barların listesi vb. olan sitelerin kapatıldığını belirtti. Ancak Tar, aranan anahtar kelimelerin LGBTİ’nin var oluşuna dayanmakta olduğunu söyledi. Tar, eskiden yasalara göre fuhuşun bir suç olmadığını, aslında fuhuşa yer temin etmenin suç olduğunu, ama OHAL’le birlikte yeni bir düzenleme yapıldığını ve fuhuşa yol açma ihtimali olan görsel vb. yayınlamanın da suç haline geldiğini belirtti. Bu yeni düzenlemeye göre, LGBTİ bireyler tarafından kullanılan uygulamalardan biri olan Tinder için örneğin, birisi bu sitede fuhuşa yer verildiği şeklinde bir suç duyurusu yaptığında site kapatılabilecektir. Benzer bir uygulama olan Grinder böyle kapanmıştır. Müstehcenlik tartışmasına devam eden Tar, “kendi bedenimi sosyal medya ortamında kendi isteğimle yayınlamam suç mudur?” sorusunu tartıştı. İntikam pornosu, insanlar birlikteyken çekilen pornografik görüntülerin çift ayrıldıktan sonra paylaşılması olgusuna değinen Tar, çözümün cinsellikle ilgili her tür siteyi kapatmak olmaması gerektiğini belirtti. Cinsellikle şiddet arasındaki ilişkinin devletlere daha iyi anlatılmasının önemine işaret eden Tar, ayrıca şirketlerin de benzer bir tutumda olduğunu, örneğin Facebook’un algoritmasının, üst bedeni çıplaksa yan yana iki erkek bedenini sevmediğini ifade etti. Yakın gelecekte Türkiye’de yeni siyasi sistemin, müstehcenlik anahtar kelimesi üzerinden ilerleyeceğini de sözlerine ekledi.